

Utvärdering av studie- och yrkesvägledningsorganisationen i Mölndals stad

Innehåll

Innehåll	2
Om GR Utbildning och GR Skola Arbetsliv	3
1. Bakgrund	4
1.1 Syfte	5
2. Metod	6
2.1 Intervjuer med fokusgrupper	6
2.2 Begreppsförståelse	6
3. Resultat	8
3.1 Uppfyller nuvarande organisation styrdokumentens krav och förväntningar?	8
3.2 Uppfyller nuvarande organisation beställarens krav och förväntningar?	13
3.3 Uppfyller nuvarande organisation egna uppsatta mål och riktlinjer?	18
3.4 Upplever eleverna att de får den hjälp och det stöd som de behöver/de har rätt till?	23
4. Slutsatser och reflektion	27
4.1 Definition av roller och ansvar	27
4.2 Struktur och rutiner	30
4.3 Samarbete och samverkan	34
5. Rekommendationer	36
5.1 Gemensamma mål med tydliga uppföljningsrutiner	36
5.2 Utveckla rutiner för att identifiera elevers behov av studie- och yrkesvägledning	36
5.3 Stärkt samverkan och tydliggörande av roll- och ansvarsfördelning	36
5.4 Arbetsplanen aktualiseras och implementeras	37

Om GR Utbildning och GR Skola Arbetsliv

GR Utbildning ansvarar för skola- och utbildningsfrågor inom Göteborgsregionens kommunalförbund (GR). Arbetet leds av Utbildningsgruppen som har utarbetat regionalpolitiska utbildningsmål, vilka förankrats i kommunerna och utgör ledstjärnan för verksamheten. GR Utbildning initierar och driver nätverk och arrangerar träffar för skolpolitiker, skolchefer, rektorer m.fl. Projekt genomförs i samverkan med kommunerna i Göteborgsregionen och med nationella myndigheter. Vid sidan av idé- och erfarenhetsutbyte drivs en rad utvecklingsprojekt.

Vid GR Utbildning arbetar flertalet medarbetare med skolutveckling i hela Göteborgsregionen. Personalen skapar och leder alltifrån enstaka utbildningar till omfattande och långsiktiga organisationsutvecklingsprojekt. Specialiteten är skräddarsydda insatser som utformas i nära samarbete med uppdragsgivarna och som utgår från den enskilda verksamhetens unika behov. Exempel på arbetsområden är genomlysningar av hela organisationer utifrån olika perspektiv, identifiering av behov och förbättringsmöjligheter på olika nivåer. Planering, ledning och utvärdering av utvecklingsinsatser i samråd med uppdragsgivare.

Bakom kartläggningen står GR Skola Arbetsliv, den grupp vid GR Utbildning som arbetar med kompetensförsörjning och frågor som rör samverkan mellan skola och arbetsliv.

www.grskolaarbetsliv.se

Material och analys: Emma Theiland Nilsson, Mihai Karlsson

1. Bakgrund

Enligt 2 kap. 29§ i skollagen (SFS 2010:800) uttrycks det att elever i alla skolformer förutom förskolan och förskoleklass ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning. Syftet med studie- och yrkesvägledning beskrivs i Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning vara att ge eleverna förutsättningar att hantera frågor som rör val av studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledning kan beskrivas i både vid och snäv bemärkelse. Den snäva bemärkelsen står för den personliga vägledningen som studie- och yrkesvägledaren ger genom samtal och den vida bemärkelsen är all den verksamhet som bidrar till att ge eleverna kunskaper och färdigheter att kunna genomföra välgrundade studie- och yrkesval.

Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning beskriver att studie- och yrkesvägledning ska utgå från elevens behov och bör bidra till att eleven:

- Blir medveten om sig själv
- Blir medveten om olika valalternativ, såsom olika utbildningar och yrken
- Blir medveten om relationen mellan sig själv och olika valalternativ
- Lär sig fatta beslut
- Lär sig genomföra sina beslut

I Mölndals stad arbetar studie- och yrkesvägledarna inom en enhet, Vägledning Campus Mölndal (VCM). På enheten finns en enhetschef och fjorton studie- och yrkesvägledare som arbetar med elever från årskurs åtta i grundskolan upp till vuxenutbildningen samt med övriga kommuninvånare som behöver stöd i studie- och yrkesval. En studie- och yrkesvägledare är kopplad till det kommunala aktivitetsansvaret samt till socialtjänsten för de barn som placeras i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB).

VCM är organiserad under Campus Mölndal som är en del av utbildningsförvaltningen. Skolförvaltningen i sin tur köper vägledningstjänster av utbildningsförvaltningen. Organisationen som den ser ut idag har funnits sedan 2009 från att vägledarna tidigare arbetat på skolenheterna med rektor som chef. Från 2009 har det skett en rad förändringar så som att vägledarna har flyttat in i en gemensam lokal samt att vägledarna för särskoleverksamheten tillkommit 2013 från att tidigare tillhört stödenheten.

Syftet och målet med omorganiseringen beskrivs vara att professionalisera studie- och yrkesvägledarna. Ytterligare ett syfte som lyfts är att organisationen ska bidra till en likvärdighet på skolorna då studie- och yrkesvägledarnas tjänster tidigare kunde se väldigt olika ut både vad gällde omfattning och innehåll. Innan det togs beslut om en omorganisering tillsattes en grupp av rektorer, vägledare samt en konsult för att genomföra en utredning. I detta arbete intervjuades lärare, elever, vägledare och rektorer. Utredningen ledde fram till att det togs beslut om att vägledarna skulle samlas under en enhet.

1.1 Syfte

På uppdrag av utbildningsnämnden i Mölndals stad har GR Skola Arbetsliv vid GR Utbildning genomfört en kartläggning och en nulägesanalys av studie- och yrkesvägledningen i Mölndals stad. Då det inte skett någon utvärdering sedan organisationsförändringen genomfördes 2009 har kartläggningen som huvudsyfte att svara på huruvida rådande organisation av studie- och yrkesvägledarna i Mölndals stad bidrar till kvalitet i arbetet med studie- och yrkesvägledning samt om uppsatta mål och riktlinjer uppfylls. Utvärderingen fokuserar kring följande frågor:

- Uppfyller nuvarande organisation styrdokumentens krav och förväntningar?
- Uppfyller nuvarande organisation beställarens krav och förväntningar?
- Uppfyller nuvarande organisation egna uppsatta mål och riktlinjer?
- Upplever eleverna att de får den hjälp och det stöd som de behöver/de har rätt till?
- Vilka fördelar respektive nackdelar finns med nuvarande organisation utifrån ett kvalitetsperspektiv?
- Hur går det att optimera den organisation som finns?

I kartläggningen kommer vägledning i såväl det snäva som det vida perspektivet att behandlas.

2. Metod

För att få fram ett resultat och på sätt ge svar på de frågor som presenterats under kartläggningens syfte har fokusintervjuer genomförts enskilt eller i grupp med utvalda personer. Kartläggningen baseras på intervjuer med yrkesgrupper och studerande som på olika berörs av arbetet med studie- och yrkesvägledning. Totalt har 63 personer valts ut av verksamhetschef för VCM. Kartläggningen har ett bortfall på tio respondenter, en rektor för grundskola, fem lärare från grundskola, tre elever från vuxenutbildningen och en enhetschef för socialtjänsten. Endast tre rektorer och två lärare från grundskolan har deltagit i kartläggningen.

2.1 Intervjuer med fokusgrupper

Att genomföra fokusintervjuer innebär att enskilt eller i grupp under en begränsad tid diskutera ett givet ämne. Vid samtliga diskussioner i kartläggningens fokusgrupper gjordes ljudupptagningar med syfte att låta processledaren fokusera på samtalet för att sedan efteråt kunna lyssna in vad som sagts för en vidare analys av materialet. Därmed är inspelningarnas syfte inte att skildra någon enskild individs arbete eller upplevelse, vilket processledare också informerat varje intervjuperson om. I de fall en enskild persons åsikt behövs lyftas har denne kontaktats för godkännande. Med utgångspunkt från den sammanställda dokumentationen från samtliga fokusgrupper har en mer djupgående analys gjorts.

Fokusintervjuer har genomförts med:

- Elever från grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen
- Pedagoger från grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen
- Studie- och yrkesvägledare
- Rektorer från grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen
- Verksamhetschef för skolor inom skolförvaltningen

- Verksamhetschef för Campus Mölndal
- Enhetschef för Vägledning Campus Mölndal
- Förvaltningschefer för skolförvaltningen och utbildningsförvaltningen
- Ansvarig för kommunalt aktivitetsansvar

2.2 Begreppsförståelse

APL

APL står för arbetsplatsförlagt lärande och innebär att lärandet i kurser eller delar av kurser förläggs till en eller flera arbetsplatser. På gymnasieskolans yrkesprogram är det obligatoriskt med femton veckors apl.

APT

När APT används i rapporten syftar detta till en arbetsplatsträff. Det vill säga ett regelbundet möte på arbetsplatsen där arbetsledare och alla medarbetarna för dialog om mer övergripande frågor.

EHT

EHT står för elevhälsoteam. Enligt Skolverket ska det för elever i skolan finnas elevhälsa. För elevhälsans insatser ska det finnas tillgång till medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska kompetenser. Elevhälsan ska främst arbeta hälsofrämjande, förebyggande och ska stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

KAA

KAA står för kommunalt aktivitetsansvar. Enligt skollagen har kommunerna ett aktivitetsansvar för ungdomar under 20 år, som är folkbokförda i kommunen och som har fullgjort sin skolplikt men inte genomfört eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan eller motsvarande utbildning.

PRAO

Praktisk arbetslivsorientering innebär att en del av utbildningen för elever i grundskolan sker på en arbetsplats. Under 2017 har regeringen lagt förslag om att det från och med 1 juli 2018 ska vara obligatoriskt med 10 dagar prao för elever i årskurs åtta och nio.

SKA

SKA är en förkortning för systematiskt kvalitetsarbete. Huvudman inom skolväsendet är, enligt skollagen, skyldig att systematiskt och kontinuerligt följa upp och utveckla utbildningen. På enhetsnivå ska kvalitetsarbetet genomföras i medverkan med alla som arbetar i skolan. Även vårdnadshavare och elever ges möjlighet att delta i arbetet. Inriktningen för det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de nationella målen för utbildningen uppfylls.

SPRINT

SPRINT används i rapporten som en förkortning på språkintruktionsprogrammet. Språkintruktionsprogrammet är en del av introduktionsprogrammen på gymnasiet och riktar sig till ungdomar som nyligen kommit till Sverige.

Studie- och yrkesvägledning i vid och snäv bemärkelse

När studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse lyfts i rapporten menas studie- och yrkesvägledarens roll, till exempel genom vägledningssamtal enskilt och i grupp. När studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse lyfts i rapporten menas all den verksamhet som bidrar till att ge eleverna kunskaper och färdigheter att kunna genomföra välgrundade studie- och yrkesval. Det vill säga där studie- och yrkesvägledning är en naturlig del i alla ämnen i skolan och för alla professioner som möter eleverna.

Valkompetens

Beskrivs i Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning som ett antal kompetenser eleverna bör utveckla för att kunna hantera olika valsituationer. Ytterligare beskrivs det att eleven behöver på strukturerade sätt att samla, analysera, sätta samman och organisera sig själv och utbildnings- och yrkesinformation samt ha färdigheter att kunna fatta och genomföra beslut och hantera övergångar och växlingar i livet.

VCM

VCM är en förkortning för Vägledning Campus Mölndal vilket är den enhet som studie- och yrkesvägledarna organiseras under i Mölndals stad. I rapporten används förkortningen VCM.

3. Resultat

Den totala bilden av den tjänst som Vägledning Campus Mölndal (hädanefter används förkortningen VCM) levererar idag uppfattas vara av god kvalitet. Lärare, rektorer, verksamhetschefer och förvaltningschefer lyfter alla att de uppfattar vägledarna som professionella, något som flera uttrycker är en effekt av att vägledarna är samlade under en enhet. Elevernas erfarenheter av kontakten med studie- och yrkesvägledare i Mölndals Stad är generellt positiva. Eleverna upplever studie- och yrkesvägledarna som tillgängliga, flexibla och att de oftast kan ge svar på elevernas frågor. Vägledarna själva uttrycker att det är en styrka att vara samlade under en enhet med en gemensam chef som själv är utbildad studie- och yrkesvägledare. Vinster som lyfts från vägledarna är möjligheten att skapa gemensamma metoder och strukturer, att utvecklas tillsammans genom erfarenhetsutbytet samt att det finns en chef som har kännedom om deras yrkesroll och på så sätt kan arbeta för att lyfta denna.

För att kunna erbjuda eleverna de bästa förutsättningarna att genomföra välgrundade studie- och yrkesval, visar kartläggningen att det finns utvecklingsområden i arbetet med studie- och yrkesvägledning i såväl det snäva som vida perspektivet i Mölndal stad.

Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning lyfter vikten av systematik och långsiktighet i arbetet med studie- och yrkesvägledning. Ytterligare lyfts olika professioners ansvar i arbetet med studie- och yrkesvägledning. Pedagoger, studie- och yrkesvägledare, rektorer och huvudmän är alla nyckelpersoner som på olika sätt ansvarar för att ge eleverna valkompetens. I kartläggningen går det därför inte enbart att fokusera på VCM:s arbete då alla delar i utbildnings- och styrkedjan behöver samspeja i arbetet med studie- och yrkesvägledning. För att VCM ska kunna få de rätta förutsättningarna och på så sätt optimeras kan förändringar behöva göras i den egna verksamheten men också på nämndnivå och på skolenheterna.

Nedan presenteras en sammanställning av de intervjuer som gjorts kring organiseringen av studie- och yrkesvägledningen i Mölndals stad.

3.1. Uppfyller nuvarande organisation styrdokumentens krav och förväntningar?

En av de frågor som kartläggningen ämnar svara på är huruvida nuvarande vägledningsorganisation uppfyller styrdokumentens krav och förväntningar. Då styrdokumentet inte enbart lägger ansvaret för studie- och yrkesvägledningen på vägledarna utan på alla som arbetar i skolan blir det i kartläggningen viktigt att visa på hur de olika yrkeskategorierna tillsammans arbetar för att uppfylla det som styrdokumentet uttrycker.

I läroplanerna för samtliga skolformer uttrycks riktlinjer och mål kopplat till studie- och yrkesvägledning som enligt Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning ska bidra till att eleverna ska:

- bli medveten om sig själv
- bli medveten om olika valalternativ, såsom utbildningar och yrken
- bli medveten om relationen mellan sig själv och valalternativen
- lära sig fatta beslut
- lära sig att genomföra beslut

Studie- och yrkesvägledarna i Mölndals stad visar på att de är väl medvetna om de riktlinjer och mål som finns att hitta i de olika skolformernas läroplaner. I intervjuerna uppger de att de arbetar med läroplanerna som utgångspunkt och gör dessa aktuella bland annat genom olika arbetsgrupper på deras gemensamma mötestider. Vägledarna ger dock uttryck för att vissa delar skulle kunna aktualiseras i än högre grad, ett exempel som nämns är arbetet med normkritik i studie- och yrkesvägledningen. Just att kunna lyfta frågor tillsammans som en grupp och på så vis utvecklas genom erfarenhetsutbytet är en av de vinster som studie- och yrkesvägledarna lyfter kopplat till att vara en egen enhet.

Kartläggningen visar att det finns några områden som försvårar arbetet med att nå de krav och förväntningar som finns i skolans styrdokument. Dessa områden rör ansvarsfördelning, rutiner för att fånga upp enskilda elevers behov samt studie- och yrkesvägledning i det systematiska kvalitetsarbetet.

3.1.1. Ansvarsfördelning

Kartläggningen visar på att det i Mölndals stad finns en otydlig ansvarsfördelning i arbetet med att ge eleverna de rätta verktygen att genomföra välgrundade studie- och yrkesval. Detta gör att mycket av ansvaret skjuts över på studie- och yrkesvägledarna som uttrycker att de utifrån det uppdrag de får från förvaltningarna idag kan täcka elevernas minimumbehov av studie- och yrkesvägledning.

”Vi täcker ju ett minimum, men vi kan alltid göra mer.” (Studie- och yrkesvägledare)

Enligt LGR11, LGRSÄR11, GY11, GYS13 och LVUX12 är det rektor som ansvarar för att den studie- och yrkesorienterade verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke. Utifrån vad som framkommer i intervjuerna överläter många av rektorerna en stor del av detta arbete på vägledarna och den tjänst som köps in från VCM. Det finns på de allra flesta enheter inga direkta rutiner för hur skolan som helhet ska ge eleverna de rätta förutsättningarna att kunna genomföra välgrundade val inför framtiden.

”Det räcker för det som är vägledningen inför gymnasievalet och yrkesval och det är det som jag ser som kärnan i uppdraget. Man kan ju alltid leta upp styrdokument i den ena eller den andra änden och vill utvidga det hur mycket som helst och då kan man ju säga att det krävs dubbelt så mycket tid om man vill ta sig an det. Vill man ta sig an att arbetsleda lärarna och tala om för dem vad dem ska göra på sina lektioner som har med det här att göra då räcker det inte [...] men det är ju egentligen vårt uppdrag.” (Rektor)

Både lärare och rektorer uttrycker att de inte helt vet vad som ingår i studie- och yrkesvägledarnas roll och vad de kan förvänta sig av sin studie- och yrkesvägledare. Många lärare uttrycker också att de inte helt känner till sitt eget uppdrag kopplat till studie- och yrkesvägledning. Även om lärarna kan ge flera exempel på hur de arbetar med studie- och yrkesvägledning i undervisningen finns det på skolorna ingen gemensam strategi eller ansvarsfördelning som konkretiserar de mål och riktlinjer som finns i läroplanerna kopplat till studie- och yrkesvägledning. På VCM har det tagits fram en arbetsplan som till viss del konkretiserar det arbete som ska ske i kommunen, men denna plan är överlag inte känd ute på skolorna och det har inte fattats något beslut om den i kommunen. Mer om denna arbetsplan kommer att behandlas längre fram i rapporten. Vägledning och organisationen kopplat till detta lyfts i vissa samtal med rektorer som något som inte helt tillhör den egna verksamheten utan något som kommer in från sidan och ställer krav på lärare och rektor.

”Det får ju inte hamna heller att man går in i verksamheten och sen ska man få igenom allt som står i en ens egna styrdokument i en annan verksamhet [...] man kommer in från ett annat håll på något sätt. Ibland blir det så att yrkesvägledarna gör det. Ibland upplever jag att de har inte hittat vägen in på rätt sätt.” (Rektor)

3.1.2 Kontinuerlig studie- och yrkesvägledning

I enlighet med 2 kap 29§ i skollagen (SFS 2010:800) ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

Utifrån samtliga intervjuer framgår det att studie- och yrkesvägledarna i Mölndals stad kommer in från årskurs åtta på grundskolan och finns tillgängliga hela vägen upp till vuxenutbildningen. Enligt enhetschefen för studie- och yrkesväg-

ledarna är det stundtals så att vägledarnas tid ute på grundskolorna inte räcker till för ett samtal med eleverna i årskurs åtta och nio, än mindre för övriga elever på skolan.

”I dag jobbar vi i årskurs åtta och nio, inget mer. Det är det uppdraget som skolförvaltningen köper av oss. På vissa skolor räcker inte den tiden till åttorna eller niorna heller. Vi kan inte garantera alla elever ett samtal.”
(Enhetschef för studie- och yrkesvägledarna)

Som tidigare nämnts i rapporten görs det idag, i olika grad, studie- och yrkesvägledningsinsatser av lärarna inom de olika skolformerna. Många elever vittnar dock om att bortsett från ett par studiebesök eller samtal med lärare eller mentor är det först i årskurs åtta som de börjar förberedas inför framtida studie- och yrkesval. Verksamhetschefen för skolor inom skolförvaltningen uttrycker att lärarna skulle kunna fylla en del av vägledningssuppletet på grundskolorna. Detta i och med att studie- och yrkesvägledarnas tjänster inte utökas på grund av den brist på pengar som finns inom skolförvaltningen idag.

”Vi skulle kunna göra en del av detta med de befintliga lärare vi har. Det är inte säkert lärarfacken är med på det, det vet ju inte jag. Men det är väl det vi har hävdad i förhållande till att vi inte kan få mer pengar.”
(Verksamhetschef, skolor inom skolförvaltningen)

Samtliga intervjuer visar på att det ute på de allra flesta enheter saknas en plan eller en systematik i arbetet med studie- och yrkesvägledning som hela skolans ansvar. Däremot lyfter vägledarna att då de är samlade i en enhet har möjligheten funnits att skapa gemensamma rutiner och de har bland annat tillsammans skapat ett dokument över de vägledningsinsatser som sker i årskurs åtta och nio som samtliga vägledare på grundskolan arbetar efter. Enheten har på så vis hjälpt till med att skapa en likvärdighet i arbetet med studie- och yrkesvägledning i det snäva perspektivet men kartläggningen visar på att en liknande likvärdighet saknas när det kommer till studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet.

”Vi har inte gjort en egen plan med den rubriken. Vi har heller inte struntat i den verksamheten, det har vi aldrig gjort. Frågan är om man ska ha en handlingsplan för allting eller om man ska ha någon handling.” (Rektor)

Inom språkintruktionsprogrammet framkommer det att studie- och yrkesvägledaren främst kommer in i steg tre. Anledningen till detta beskrivs av rektorerna som att eleverna först i steg tre är på den nivån språkligt att de kan ta till sig studie- och yrkesvägledningen. Samtidigt vittnar dessa elever om att studie- och yrkesvägledningen har varit oerhört viktig för dem eftersom de inte har någon som helst förkunskap om det svenska utbildningssystemet. Både studie- och yrkesvägledaren och lärarna uttrycker att denna grupp av elever har ökat oerhört de senaste åren. Vägledaren har därför fått börja med de elever som är i störst behov samt att hen uttrycker att det inte funnits en tydlig arbetsbeskrivning kring när hen förväntas komma in eller kring vilka arbetsuppgifter som ska prioriteras.

”Jag tror inte bara att jag ska jobba mot steg tre, jag tror det är något jag har kommit på själv. Jag vet inte heller om det finns några tydliga riktlinjer kring vad det är jag ska göra [...] jag vet inte om det finns någon speciell arbetsbeskrivning på vad jag ska hinna med.” (Studie- och yrkesvägledare)

3.1.3 Rutiner för att fånga upp enskilda elevers behov

Enligt enhetschefen för vägledarna och enligt verksamhetschefen för Campus Mölndal har omfattningen på vägledarnas tjänster, inom grundskolan, i princip varit de samma sedan flera år tillbaka trots eventuella förändringar vad gäller behov och antal elever. Inom utbildningsförvaltningen har det i högre grad tagits hänsyn till behovet bland annat genom att tjänsterna utökades i och med det ökade antalet nyanlända. Enhetschefen för studie- och yrkesvägledarna gör en tjänstefördelning utifrån det antalet tjänster som har beställts från de respektive förvaltningarna och portionerar sedan ut tiden på skolorna där hen både tar hänsyn till antal elever och delvis skolornas behov.

I 1 kap. 4§ i skollagen (SFS 2010:800) beskrivs det att det i utbildningen ska tas hänsyn till barn och elevers olika behov samt att det en strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. I Mölndals stad fångas enskilda elevers behov av studie- och yrkesvägledning upp främst genom att vägledaren i vissa fall kopplas till EHT. På vissa enheter sitter studie- och yrkesvägledaren med på EHT-möten, på andra enheter kopplas denna in vid behov och på några enheter finns inga rutiner för hur samarbetet mellan studie- och vägledaren och EHT ska se ut. Studie- och yrkesvägledarna själva uttrycker att det finns både för- och nackdelar med att delta vid EHT. Vissa uttrycker att de ibland diskuterar frågor som inte rör vägledaren och ser då hellre att de blir inkopplade vid behov, medan andra uttrycker att genom att de är en del av EHT får de en bredare bild av elevers behov och blir på så sätt inkopplade redan vid ett tidigt skede. I de allra flesta fall blir vägledarna inte inkopplade innan årskurs åtta och några av vägledarna uttrycker också att de ofta blir inkopplade väldigt sent som någon sorts sista utväg. Även flera av rektorerna uttrycker att det är bättre att koppla in vägledarna till EHT vid behov istället för att de ska behöva sitta av tiden vid ärenden som inte berör dem. En sak som försvårar vägledarnas medverkan vid EHT är vid de fall då vägledarna har få timmar på en enhet och därför inte är på plats de dagar då EHT träffas.

Kartläggningen visar på att det ser väldigt olika ut från skola till skola gällande hur elevers behov av studie- och yrkesvägledning fångas upp. Utöver vägledarnas samarbete med EHT har inte några särskilda rutiner för att fånga upp enskilda elevers behov kopplat till studie- och yrkesvägledning framkommit genom kartläggningen. Flera av rektorerna uttrycker att det såklart är viktigt att vägledarna kopplas in när detta behövs och att detta sker genom samtal.

”Rutinen är samtal, att tala till varandra [...] om det är en rutin, att tala till varandra, inte vet jag.” (Rektor)

När det inte finns några särskilda rutiner kring att fånga upp enskilda elevers behov av studie- och yrkesvägledning vittnar KAA-ansvarig i Mölndals stad om att detta i hög utsträckning påverkar elever

som riskerar att inte fullfölja sina studier. Hen säger att arbetet med rutinerna gällande exempelvis överlämningarna mellan grundskola och gymnasiet legat nere och för att kunna utveckla sitt uppdrag hade hen behövt en tidigare kartläggning kring elevernas behov. Samtidigt har avsaknaden av rutiner, enligt KAA-ansvarig, skapat en osäkerhet kring vilken roll studie- och yrkesvägledare har gällande det förebyggande arbetet och identifieringen av ungdomar som riskerar att inte fullfölja sina studier.

3.1.4 Systematiskt kvalitetsarbete

I 4 kap. 3-6§§ i skollagen (SFS 2010:800) beskrivs ansvaret och inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet. Här uttrycks det att skolans nationella mål ska följas upp på så väl huvudmannanivå som på förskole- och skolenhetsnivå. På enhetsnivå ska detta genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever.

I intervjuerna presenteras olika bilder kring huruvida studie- och yrkesvägledningen är något som följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet i Mölndals stad. Inom gymnasieskolan beskriver rektorerna att studie- och yrkesvägledningen är en del av det systematiska kvalitetsarbetet genom att eleverna får svara på frågor kring detta via enkäter. Utifrån vad som framkommer i intervjuerna görs det däremot inte någon djupare analys av resultatet av dessa. Rektorerna har också svårt att svara på vilka frågor som ställs i dessa enkäter. Lärarna på gymnasienivå uttrycker generellt att de är osäkra på deras egen medverkan i det systematiska kvalitetsarbetet. De kan inte heller ge en bild av på vilket sätt studie- och yrkesvägledning är del av detta.

”All utvärdering är på lärarnas initiativ. Det är bara lärare som utvärderar läsåret.” (Lärare)

Lärarna på språkintröduktion lyfter den situation som skapats hos dem i och med det kraftigt ökade antalet elever. Att deras organisation hela tiden måste förändras utifrån förutsättningarna och att det därför sker ett ständigt utvecklingsarbete även om detta inte är en del av det systematiska kvalitetsarbetet.

Rektorerna inom grundskolan ger olika bilder av huruvida studie- och yrkesvägledningen är en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Någon uttrycker att vägledningen inte har utvärderats i det systematiska kvalitetsarbetet. Någon annan uttrycker att eftersom det sker en uppföljning av undervisningen och resultaten, och i och med att vägledning på olika sätt finns med i kursplanerna, kommer det in i det systematiska kvalitetsarbetet. Av de intervjuade lärarna på grundskolan uttrycks det att vägledningen utvärderas genom att verksamheten utvärderas i juni. Vägledningen är då en del av detta och eleverna får fylla i en enkät. Vad som görs med resultatet från dessa utvärderingar kan de inte svara på.

Inom vuxenutbildningen lyfter de intervjuade rektorerna att de och verksamhetscheferna är relativt nya på sina poster och att de behöver sätta rutinerna för arbetet. I dagsläget utvärderas inte studie- och yrkesvägledning inom deras verksamheter i det systematiska kvalitetsarbetet.

Förvaltningschefen för grundskolan, som är ny på sin post, har ingen inblick i hur arbetet med studie- och yrkesvägledning utvärderas och följs upp i kommunen. Enligt verksamhetschefen för Campus Mölndal gör vägledningsorganisationen årligen en enkät som riktar sig till eleverna inom grundskolan och gymnasieskolan där vägledning i det snäva perspektivet utvärderas. Enkäten sammanställs per klass- och skolenhetsnivå och redovisas för utbildningsnämnden. Verksamhetschefen för skolor inom skolförvaltningen uttrycker att resultatet presenterats även för skolnämnden och för rektorerna. Enkäten är främst en utvärdering av studie- och yrkesvägledning i det snäva perspektivet och verkar inte vara ett verktyg i skolornas systematiska kvalitetsarbete.

Sammanfattningsvis visar kartläggningen att studie- och yrkesvägledning utvärderas genom det systematiska kvalitetsarbetet i olika grad. Vilka som är involverade i det här arbetet och vad som görs av resultatet framgår inte helt tydligt. Vägledning i det snäva perspektivet utvärderas årligen och resultatet presenteras för nämnderna men vad som sedan görs av resultatet är otydligt. Lärare och rektorerna inom samtliga skolformer visar på en osäkerhet kring huruvida elevenkäterna är en

del av det systematiska kvalitetsarbetet gällande studie- och yrkesvägledning. I Skolverkets allmänna råd i arbetet med systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet lyfts vikten av att huvudman klargör hur det systematiska kvalitetsarbetet ska bedrivas, exempelvis kopplat till vilka mål, krav och riktlinjer som ska följas upp och utvärderas. Ytterligare lyfts förskolechefens och rektorns roll kopplat till att tydliggöra hur kvalitetsarbetet ska bedrivas. Tydligheten i hur studie- och yrkesvägledningen kommer in i det systematiska kvalitetsarbetet i Mölndals stad saknas på flera håll.

3.1.5 Sammanfattning

Intervjuerna visar på att ansvaret för elevernas studie- och yrkesvägledning i hög grad landar på studie- och yrkesvägledaren och den vägledning eleverna får sker främst genom samtal, information och genom samverkan med arbetslivet via prao eller apl. Eleverna uttrycker att de i undervisningen sällan arbetar med frågor som rör det framtida studie- och yrkeslivet. Rektorerna och lärarna vittnar om att de upplever en osäkerhet kring sin egen roll i arbetet med studie- och yrkesvägledning. Vägledaren som profession kommer in i årskurs åtta på grundskolan och för elever på SPRINT kommer vägledaren in i steg 3. Detta trots att skollagen uttrycker att elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.

Det finns inga specifika rutiner för att fånga upp enskilda elevers behov av studie- och yrkesvägledning och storleken på vägledarnas tjänster på grundskolan utgår inte främst från behovet på skolan utan snarare utifrån en tradition där storleken har varit densamma sedan år tillbaka. Vägledarnas tjänster vid gymnasieskolan och vuxenutbildningen har utökats på grund av det ökade antalet nyanlända.

Det finns en otydlighet kring huruvida och på vilket sätt studie- och yrkesvägledningen är en del av det systematiska kvalitetsarbetet på enheterna, vilka som i så fall är involverade i detta arbetet samt hur det systematiska kvalitetsarbetet kopplat till studie- och yrkesvägledning följs upp i kommunen.

3.2 Uppfyller nuvarande organisation beställarens krav och förväntningar?

Utifrån de intervjuer som genomförts inom ramen för kartläggningen framgår det att de allra flesta är nöjda med den tjänst som idag levereras till dem. Studie- och yrkesvägledarna lyfts som professionella och kompetenta och flera lyfter att organisationen bidrar till att vägledarna får utvecklas i sin roll samt att det finns goda möjligheter till samtal för att på så vis lösa situationer som uppstår. Enhetschefen för socialtjänsten lyfter i en mejlkorrespondens att samarbetet med VCM fyller en funktion för alla socialsekreterare och att vägledarna ses som en brygga i kontakten med skola. Då hen inte deltog i intervjutillfället finns här ingen fördjupad bild av denna samverkan.

Flera av de intervjuade uttrycker att de inte ser behov av mer vägledning än den som finns på enheten nu. Samtidigt framkommer det i kartläggningen att kännedomen bland såväl lärare som rektorer gällande vilken studie- och yrkesväg-

ledning eleverna har rätt till samt vem som bär ansvaret för denna är relativt låg alternativt inte prioriterad. Vad som ingår i studie- och yrkesvägledarnas uppdrag och hur rollfördelningen ser ut är frågor som är återkommande under intervjuerna. I kartläggningen framkommer det att beställarens önskemål och förväntningar inte alltid står i relation till styrdokumentens mål och riktlinjer gällande studie- och yrkesvägledningens uppdrag.

3.2.1 Studie- och yrkesvägledarnas roll i undervisningen

Utifrån intervjuer med enhetschefen för studie- och yrkesvägledarna samt med vägledarna framkommer det att vägledarnas primära arbetsuppgifter är samtal med eleverna, informationsträffar inför exempelvis mässor och liknande samt på grundskolan även ansvar för fördelning av prao-platser. I Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning lyfts tre områden av studie- och yrkesvägledning som viktiga för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Dessa tre områden är;

information, vägledningssamtal samt undervisning. Ytterligare beskrivs där vikten av att rektor ser till att det i undervisningen finns förutsättningar för samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledare. Av intervjuerna framgår det att när det gäller studie- och yrkesvägledningen i Mölndals stad är det främst två av de tre ovan nämnda områdena som uppfylls. Endast något enstaka exempel lyfts där vägledaren arbetar tillsammans med läraren i klassrummet för att genom undervisningen ge eleverna möjligheterna att koppla kunskaperna i olika ämnen till sin egen studie- och yrkesvalsprocess. Vägledarna inom grundskolan och gymnasiet uttrycker att denna arbetsuppgift inte ryms inom ramen för den storleken på tjänst som köps in idag samt att de upplever det svårt att få komma intill klassrummet både utifrån att de tar av någon annans tid men också utifrån prioriteringen på enheterna.

”Vi har ingen naturlig del i schemat, lektionsmässigt, vi har ju inte ämnet studie- och yrkesvägledning. Så där är det lite svårare att förhandla sig till att ta av den tiden som är schemalagd. Det finns ingen naturlig lucka i schemat där det står; här skulle vägledaren kunna ta tid, och då är man ju på någons tid som den hade med eleverna.” (Studie- och yrkesvägledare)

”Det är mycket upp till oss att göra till vad det är. Man är ju ganska ensam på grundskolan också tycker jag. Man är ju inte med i arbetslaget. Hade jag inte slagits för att få komma ut till eleverna så är det säkert ingen som hade brytt sig. Det ligger mycket på oss tycker jag.” (Studie- och yrkesvägledare)

Även flertalet av rektorerna vittnar om studie- och yrkesvägledarnas främsta uppgifter på grund- och gymnasieskolorna idag är individuella samtal med eleverna samt information kopplat till prao, apl och liknande.

”SYV:en är den gamla vanliga, bilden som när man själv gick i skolan. Alltså man har inga större förväntningar, eller jag vet inte, på SYV:s roll i klassrummet [...] jag vet att de bokar in möten [...] jag upplever inte att det är särskilt integrerat.” (Rektor)

Inom vuxenutbildningen upplever vägledarna att de inte haft problem med att få till ett samarbete med lärarna. De har snarare behövt ta ett större avstånd från skolan då vägledarna tidigare satt i samma byggnad som vuxenutbildningen och då arbetade så tätt med övriga personalgrupper att yrkesrollerna blandades ihop. Nu finns tankar om att återigen närma sig skolan och lärarna i högre grad. De vägledningsinsatser som främst sker inom vuxenutbildningen idag är, enligt de intervjuade, vägledningssamtal både enskilt och i grupp. Mycket av vägledningsarbetet sker vid själva valet av utbildning både kring guidning och kring mer administrativa uppgifter.

3.2.2 Rollförtydligande

En faktor att väga in vad gäller beställarens krav och förväntningar är den att lärare, rektorer och studie- och yrkesvägledare i hög grad uttrycker att det finns en otydlighet i vad som ingår i studie- och yrkesvägledarens uppdrag. Både lärare och rektorer vittnar om att de inte vet vad de kan förvänta sig av sin studie- och yrkesvägledare både när det gäller vad styrdokumentet säger kring professionen och vad gäller den tjänst VCM kan leverera utifrån den storlek på tjänst som köps in idag. Från lärarnas håll lyfts bland annat frågan kring hur mycket en vägledare kan styra elevens val.

”Men det är väl lite oklart också vem som har ansvar för vad. Jag vet inte vad man kan förvänta sig av en SYV idag.” (Lärare)

”Vad är vägledning? Hur får man styra dem från den vägen till en ny väg? Jag vet inte vilken policy de har kring det.” (Lärare)

Ytterligare en sak som lyfts bland lärarna ärklarheten kring vilka elever som studie- och yrkesvägledarna är till för. Här lyfts bland annat exempel kring en elev som är bosatt i Mölndal men

som går i en relativt nystartad gymnasieskola i Göteborg där tillgången till vägledare är begränsad. Eleven i fråga vände sig till sin tidigare vägledare i Mölndal då hen funderar på att byta gymnasieskola men ska då ha fått till svar att hen inte längre tillhör Mölndal och behöver därför vända sig vägledaren på sin nuvarande skola.

Även flera av de intervjuade rektorerna visar på att de dels vet relativt lite om studie- och yrkesvägledarens uppdrag och kring hur ett väglednings-samtal går till och dels kring hur vägledningsorganisationen arbetar mer övergripande.

”Samtalen i nian, vad har de för fokus och vad är deras syfte?”(Rektor)

”Jag har ingen inblick i personerna eller hela organisationen, vad gör de förövrigt. Vilka frågor är det som är viktiga för dem?” (Rektor)

Studie- och yrkesvägledarna uttrycker även de att det ute på skolorna är oklart vad en studie- och yrkesvägledare gör. Inom grundskolan förknippas de i hög grad med prao:n. Inom vuxenutbildningen tycker vägledarna i högre grad att det finns tydligare bild kring vad deras profession innebär. Ytterligare lyfter vägledarna att organisationen har tydliggjort internt vad som ingår i professionen samt att det är en styrka i att ha en chef som vet vad deras yrkesroll innebär och som kan ge en stöd och ramar samt föra ens talan utåt sett.

3.2.3 Behov och efterfrågan

I intervjuerna lyfts en del behov där rektorer och lärare idag gärna hade sett att vägledarna hade haft en större delaktighet alternativt en annorlunda rollfördelning. Områden som tas upp är överlämningar, uppföljningar och bedömning av språkkunskaper. Flera lärare och rektorer önskar också en större lyhördhet från VCM när det kommer till skolornas behov av olika aktiviteter som VCM anordnar.

3.2.3.1 Överlämningar och uppföljningar

Rektorer och lärare uttrycker att överlämningar inom olika områden är delar där de önskar mer eller mindre delaktighet av studie- och yrkesvägledarna.

En rektor från IM-programmet på gymnasiet önskar att studie- och yrkesvägledarna i högre grad är delaktiga i överlämningen från grundskolan till gymnasieskolan och lyfter i samband med detta att hen är osäker på om detta ingår i studie- och yrkesvägledarnas arbetsuppgifter. Här lyfts det som problematiskt att de inom gymnasieskolan får börja om på noll då de inte får någon information kring vilka strategier som använts på grundskolan kring de här eleverna. Inom SPRINT uttrycks det av rektor inte ingå i studie- och yrkesvägledarnas roll att delta vid denna typ av arbete då det där finns andra överlämningar och inom särskolan lyfts vinsten av att det är samma studie- och yrkesvägledare som arbetar med eleverna i grundskolan som i gymnasieskolan och att denna då tar med sig nödvändig information. Enligt studie- och yrkesvägledarna på grundskolan är överlämning något som ska ingå i deras arbetsuppgifter och något de arbetar med.

KAA-ansvarig i Mölndals stad upplever ett behov av att överlämningarna mellan grundskola och gymnasieskola förbättras. Enligt hen finns generellt behov av en större samverkan mellan utbildnings- och skolförvaltningen då skolförvaltningen ibland har lagt ned mycket arbete kring en elev utan att den informationen når till nätverket kring KAA.

”Ibland kan det vara så att det här är en ungdom som bara dimper ned hos oss på utbildningsförvaltningen men som skolförvaltningen har jobbat jättemycket med, men det vet inte vi, och egentligen borde vi ju redan veta det. Det fungerar inte.” (Ansvarig för KAA)

Lärarna inom sfi lyfter att de önskar att det fanns en lärare från deras enhet som är delaktig i VCM:s nivåbedömning av elevernas svenskkunskaper. De uttrycker att de trots den första nivåbedömningen behöver göra ytterligare en då den som vägledarna genomför inte ger dem en tillräcklig bild av elevernas kunskaper och att det då blir flera onödiga steg.

”Vi som jobbar på sfi har i flera år önskat att man hade en sfi-lärare på VCM för att direkt vid anmälan kunna göra en nivåbedömning. Nu gör de någon slags liten nivåbedömning. Sen kommer de till oss och måste träffa en sfi-lärare för en nivåbedömning. Det blir ett onödigt steg.” (Lärare)

En annan lärare inom vuxenutbildningen, som inte arbetar inom sfi, lyfter en motsatt problematik kopplat till att hen involveras i arbetet med att kunna ha en uppfattning och göra en nivåbedömning av en elev hen aldrig träffat.

”Jag skulle önska en tydligare gräns mellan studievägledarens ansvar och mitt ansvar. Jag tar vid när de är antagna, därför att jag ska börja jobba med kursen. Men där tycker jag det svajar, där jag blir ombedd att ha en uppfattning om vilken nivå en person ligger på som jag aldrig har träffat. Utan det finns förkunskapskrav och uppfyller man dem så okej.” (Lärare)

Från ett par av rektorernas håll finns det önskemål om att VCM i högre grad borde följa upp gymnasievalet.

”Det intressanta för dem är inte att titta på vad lärarna ska göra utan att titta på sin egen verksamhet. Hur blev gymnasievalet föregående år? Vilka fick välja om? Vilka tyckte att de hade gjort fel? Att kunna följa upp det och kvalitetssäkra det, det tycker jag är en utmaning [...] finns det skillnader här? Hur ser det ut från varje skola? Är det lika på varje skola? Är det likvärdighet?” (Rektor)

Som tidigare nämnts i rapporten ska utbildningen, i enlighet med skolans styrdokument, kontinuerligt planeras, följas upp och utvecklas på såväl huvudmannanivå som på enhetsnivå genom det systematiska kvalitetsarbetet, ett ansvar som ligger på huvudman och rektor. Enhetschefen för studie- och yrkesvägledarna beskriver att inom kommunen registreras de ungdomar som avbryter sina gymnasiestudier alternativt inte blir behöriga till gymnasiets nationella program. Vad hen vet finns

dock inga andra uppföljningsverktyg i kommunen gällande exempelvis elevers felval till gymnasiet. KAA-ansvarig uppger att genom system som finns inom GR, fångas ungdomarna som redan är i KAA upp, men att det förebyggande arbetet kring att identifiera ungdomarna vid ett tidigare skede behöver utvecklas.

3.2.3.2 Behov kopplat till vad som erbjuds

Ytterligare en aspekt som kopplas till skolans behov är att såväl lärare som rektorer uttrycker att vägledarna stundtals kommer in i skolan med en egen agenda. Att det planeras aktiviteter eller att det presenteras hur lärarna ska arbeta i sina respektive ämnen utan att först lyssna in skolans behov.

”Då har de fixat dagar och mässor som vi beordras gå på. Ingen har frågat oss vill ni gå på det här? Är det relevant, intressant, fyller det några behov som ni har? De har hittat på att det fyller behov som vi har. [...] Om de inte tillhör vår verksamhet, varför kan de då styra över vår verksamhet?”
(Lärare)

Flera av de intervjuade rektorerna inom samtliga skolformer uttrycker att det finns en trängsel i skolan och det lyfts en oro kring att lärarna får för mycket att fokusera på och på så vis blir desorienterade. Vägledningen lyfts här som ett område som bidrar till denna trängsel.

3.2.4 Professionalism och kompetens

Överlag lyfter de intervjuade rektorerna att trots det faktum att de inte själva är delaktiga i rekryteringen av studie- och yrkesvägledare är de nöjda med den person som idag arbetar hos dem. Vägledarna lyfts som professionella och kompetenta. Dock har rektorerna svårt att uttala sig om huruvida detta beror på att vägledarna är samlade under en enhet och på så sätt kan utvecklas genom erfarenhetsutbytet eller om det snarare beror på person.

3.2.4.1 Särskolan

Inom särskolan finns en något annan bild än den som beskrivs ovan. Här uttrycks i än högre grad att det behöver finnas en studie- och yrkesvägledare

på plats som har förståelse för denna grupp av elever. Bland annat lyfts att elevgruppen har helt andra typer av vägledningsbehov och att det är viktigt att studie- och yrkesvägledaren kan möta dessa. Här ses det därför som mer problematiskt att de inte har inflytande över rekryteringen av studie- och yrkesvägledare och att detta kan bidra till att de sedan behöver lära upp personen i fråga på plats.

”Man vill ha ett likartat arbetssätt bland SYV:are och där kan organisationen snarare vara ett hinder tycker jag. För man gör så där och man gör så där och så förstår man inte alltid att så kan du inte göra på särskolan. Det är inte samma arbete att arbeta som SYV på särskolan som att arbeta på gymnasiet eller att arbeta på SPRINT.” (Rektor)

Ytterligare en faktor som lyfts inom gymnasiesärskolan är att de endast har en vägledare på plats en halvdag i veckan. Det finns en kritik från personal på gymnasiesärskolan kring att vägledaren inte är på plats och är tillgänglig för elever, personal och vårdnadshavare och att detta inte är ett arbetssätt som passar för särskolan. Vidare lyfter de att VCM har lyssnat till deras önskemål och därför placerat ut en vägledare på skolan en halvdag i veckan men att detta trots det inte svarar mot verksamhetens behov. I intervjuerna med såväl rektor och lärare för gymnasiesärskolan lyfts de förändrade rollerna kopplat till studie- och yrkesvägledning i och med särkolereformen 2013. På enheten försöker de nu hitta rollerna och uttrycker att detta arbete försvåras när studie- och yrkesvägledaren inte är på plats och att samarbetet på så sätt försvåras.

3.2.4.2 Introduktionsprogrammet

På introduktionsprogrammet uttrycker lärarna ett stort behov av att det finns en studie- och yrkesvägledare på plats som har de rätta kompetenserna och erfarenheten av att arbeta inom denna typ av verksamhet då den uttrycks som komplex. Eleverna inom introduktionsprogrammet har skilda scheman och har ett stort behov av att kunna guidas rätt. Ytterligare lyfts vikten av att samarbetet mellan lärare, rektor och studie- och yrkesvägledare är väl

fungerande samt att det finns en samverkan mellan studie- och yrkesvägledarna då eleverna efter 21 års ålder behöver byta vägledare. Samverkan på olika nivåer och att den tjänst som VCM levererar motsvarar verksamhetens komplexa behov är något som lärarna uttrycker som utvecklingsområden.

”Då är det ju bristen, att de här verksamheterna inte samarbetar med varandra. Det är ju där det brister någonstans. De har ju ingen aning om vad vi har för behov. De ska på Gymnasiedagarna. Men våra elever är ju 21 år i år, de kommer ju aldrig komma in på ett nationellt program.” (Lärare)

3.2.5 Sammanfattning

Lärare och rektorer uttrycker i hög grad att de är nöjda med den tjänst som VCM levererar idag men det finns generellt en otydlighet kring vad som ingår i studie- och yrkesvägledarnas roll och vad som är dennes uppdrag. Ett exempel på detta visas genom att rektorerna inom gymnasieskolan uttrycker att de önskar att vägledarna är delaktiga i överlämningen från grundskolan. Vägledarna uttrycker i sin tur att det är en del av deras arbetsuppgifter.

Intervjuerna visar på att det bland såväl lärare som rektorer finns en otydlighet kring vad styrdokumentet säger kring studie- och yrkesvägledningens vida uppdrag. Vägledarna uttrycker att de sällan arbetar tillsammans med läraren i klassrummet för att genom undervisningen ge eleverna möjligheterna att koppla kunskaperna i olika ämnen till sin egen studie- och yrkesvalsprocess. Vägledarna inom grundskolan och gymnasiet uttrycker att denna arbetsuppgift inte ryms inom ramen för den storleken på tjänst som köps in idag samt att de upplever det svårt att få komma intill klassrummet både utifrån att de tar av någon annans tid men också utifrån prioriteringen på enheterna.

Det uttrycks olika önskemål kring studie- och yrkesvägledarnas inblandning i nivåbedömning av elevers språkkunskaper inom vuxenutbildningen. Samt att flera lärare uttrycker att VCM inte lyssnar till skolans behov.

Vad gäller Studie- och yrkesvägledarnas kompetens, uttrycker både sarskolan och introduktionsprogrammet att deras verksamheter är komplexa och att det kräver en vägledare med specifik kompetens. De lyfter att det därför blir problematiskt när de inte har möjlighet att påverka valet av studie- och yrkesvägledare. Sarskoleverksamheten önskar också att vägledaren i högre grad finns på plats på skolan. Överlag upplevs vägledarna som professionella och kompetenta.

3.3 Uppfyller nuvarande organisation egna uppsatta mål och riktlinjer?

I Mölndals stad utarbetar nämnderna en verksamhetsplan med tillhörande nämndmål. Nämndernas mål preciseras och förverkligas genom att verksamheterna sätter upp egna mål med tillhörande aktiviteter. Gällande arbetet med att planera, organisera och följa upp studie- och yrkesvägledningen på organisationsnivå i Mölndals stad berörs utbildningsnämnden, skolnämnden och VCM (som ligger under utbildningsförvaltningen).

Utgångspunkten i kartläggningen har varit följande dokument där planering och organisering för studie- och yrkesvägledning i Mölndal stad berörs,

- Skol- och utbildningsnämndernas verksamhetsplaner,
- Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning i Mölndals stad. Arbetsplanen beskrivs som en förvaltningsövergripande plan som ska fungera som inspiration och vägledning i arbetet med studie- och yrkesvägledning för alla skol- och utbildningsformer i Mölndals stad.
- Lokal arbetsplan i ett fleretniskt och pluralistiskt samhälle
- VCM:s interna riktlinjer kring vad studie- och yrkesvägledningen minst skall innehålla i årskurs åtta och nio.

3.3.1 Nämndernas mål

I de intervjuer som har genomförts med förvaltningschefer och verksamhetschefer konstateras att det finns vissa mål och indikatorer för studie- och yrkesvägledningen i utbildningsnämndens verksamhetsplan för 2017. Det är främst verksamhetsmål två och fyra med tillhörande indikatorer som anknyter till studie- och yrkesvägledning:

- Nämndmål två: Gymnasial och eftergymnasial utbildning som utförs i egen regi ska vara attraktiv och av hög kvalitet.
 - » Indikator: andelen elever inom gymnasieskolan som upplever att de har tillgång till en god studie- och yrkesvägledning.
- Nämndmål fyra: Vuxenutbildningen ska vara konkurrenskraftig och leda till arbete och/eller vidare studier.
 - » Indikator: andelen elever inom vuxenutbildningen som upplever att de har tillgång till en god studie- och yrkesvägledning.

I skolnämndens verksamhetsplan finns inga särskilda mål uppsatta för studie- och yrkesvägledningen, vilket även bekräftas av verksamhetschefer för skol- och utbildningsförvaltningen. Det framgår inte av utbildningsnämndens verksamhetsplan hur indikatorerna ska mätas eller följas upp, men genom intervjuer med förvaltningschefer och verksamhetschefer framkommer det att uppdraget ligger på VCM och respektive skola/enhet att genom enkäter till eleverna få tillgång till denna information. Enhetschef för VCM uppger att de testat olika sätt, att studie- och yrkesvägledarna tidigare varit ute i verksamheterna och samlat in dessa, men att studie- och yrkesvägledarna nu prövar sig fram med digitala resurser/enkäter. Enhetschef för VCM, rektorer och vägledare uppger att dessa enkäter delas ut till alla elever detta trots att skolnämnden, som ansvarar för kommunens grundskolor, inte har några specifikt uppsatta mål för studie- och yrkesvägledningen.

I Mölndals stad använder sig förvaltningarna även av utvärderingssystemet Hypergene. I detta system dokumenteras, utifrån nämndens mål, varje verksamhets egna mål och utifrån dessa formuleras aktiviteter. Dessa utvärderas en gång i kvartalet

och nya mål sätts i den egna verksamheten årsvis. Enhetschefen för VCM ger som exempel mål och aktiviteter kring att informera nämnder om arbetsplanen och att få till fler träffar med rektorer. Enhetschefen för VCM uppger att de enhetsmål hen sätter upp inte har någon koppling till målen i skolnämndens verksamhetsplan, bland annat på grund av att det i skolnämnden inte finns några mål kopplade till studie- och yrkesvägledning samt att VCM ligger under utbildningsförvaltningen. Detta är något som enhetschefen för VCM ser som ett problem då hen upplever att det bidragit till att VCM:s verksamhet inte är tydliggjord hos skolförvaltningen.

**”Det hade man verkligen behövt samköra”.
(Enhetschef VCM)**

3.3.2 Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning i Mölndal stad

Under 2016 skrev studie- och yrkesvägledare tillsammans med enhetschef för VCM en arbetsplan för studie- och yrkesvägledning i Mölndals stad. Enligt enhetschefen hade de i arbetet också med en referensgrupp bestående av rektorer, förvaltningschefer och fackliga representanter som fick komma med reflektioner och kommentarer. När arbetsplanen var klar skickades den därefter ut till alla rektorer, chefer och nämnder.

I arbetsplanen formuleras det att den grundar sig på styrdokument¹ och GR:s policy för studie- och yrkesvägledning. Syftet är att den ska fungera som inspiration och vägledning för kommunens skolor och verksamheter och att den ska utgöra en grund för de lokala planerna kring studie- och yrkesvägledning som, det enligt arbetsplanen, ska utformas på varje enhet. Enhetschef för VCM uppger att arbetsplanens mål inte är kopplade eller formulerade utifrån utbildningsnämndens eller skolnämndens verksamhetsmål.

I intervjuerna framkommer det att arbetsplanen är känd hos verksamhetscheferna inom skolförvaltningen och utbildningsförvaltningen. Den uppges av dessa ligga till grund för VCM:s planering av verksamhetsmål och fortsatta arbete. Däremot uppger förvaltningscheferna att den är ny för dem, att de inte har insyn i just den arbetsplanen.

1. Skollagen (2010:800), Lgr11, Lgy11, Lvu12, och Lgrsär11, Lgysär11, Sveriges vägledarförenings Etiska riktlinjer för vägledning, Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Arbete med vägledning (2013),

Verksamhetscheferna för skolor inom skolförvaltningen och Campus Mölndal uppger att planen är utdelad till rektorer och att implementeringsarbetet med arbetsplanen är igång med planerade möten. De vet dock inte huruvida en lokal plan utarbetats på respektive enhet och de uttrycker att det ligger på enhetschefen på VCM att driva detta arbete.

”Det är Anna som är motorn i detta, och det ligger i hennes uppdrag att följa upp det arbetet.” (Verksamhetschef, Campus Mölndal)

Enhetschefen för VCM menar att det funnits utmaningar kring implementeringen av arbetsplanen och att hon är medveten om att arbetsplanen i låg utsträckning är implementerad på skolenheterna.

”Alla har fått den [...] men ändå vet inte alla att den finns. Och det är ju en jättebrist, fast alla har fått den och vi har pratat om den. Vi har varit och pratat om den med alla rektorer, och vi har presenterat den för nämnderna.” (Enhetschef VCM)

Enhetschef för VCM menar att det förts en diskussion kring huruvida utbildningsnämnden skulle fatta beslut kring arbetsplanen som ett styrdokument, men att diskussionen mynnade ut i att det räckte med att arbetsplanen kommit nämnderna tillkänna utan att de fattat ett formellt beslut kring att den ska vara gällande. Enhetschef för VCM upplever att det hade varit fördelaktigt om utbildningsnämnden fattat ett formellt beslut om arbetsplanen, att det gett mer tyngd åt dokumentet och att det också kunde haft en effekt för att få frågan mer aktuell inom skolnämnden.

I samtalet med rektorer för grundskolan verkar det finnas en viss osäkerhet kring vilken roll arbetsplanen har. Flera av de intervjuade rektorerna inom samtliga skolformer refererar till att de arbetar i en fokusträngsel och gällande VCM och arbetsplanen formulerar någon rektor det som att det skapats en otydlighet gällande uppdraget kring studie- och yrkesvägledning.

”att det utvidgats, ska på kartan hit och dit, och då kan man ju undra om det är en chefsuppfattning eller om det är en politisk styrning? – Det vet ju inte vi”. (Rektor)

En annan rektor uppger gällande planens implementering att de inlett ett arbete kring att skapa en lokal plan men att det nog ser väldigt olika ut på skolorna.

Intervjuade rektorer från gymnasieskolan och gymnasiesärskolan uppger att de inte alls känner till arbetsplanen. Några av dem hade fått den utskickad till sig inför intervjun, men har inte sett den tidigare. Därför har rektorerna inte heller varit med och utarbetat någon lokal plan kring studie- och yrkesvägledning. Samma erfarenheter återspeglas bland de intervjuade lärare som arbetar i såväl grund-, gymnasie- och gymnasiesärskolan. Ingen av lärarna uppger att de arbetat med studie- och yrkesvägledning kopplat till en plan, men någon uttrycker att det hade varit bra med en plan som tydliggjorde den enskilde lärarens ansvar kring studie- och yrkesvägledningen.

Studie- och yrkesvägledarna identifierar själva vissa utmaningar kring att arbetet med arbetsplanen inte i tillräckligt hög utsträckning knutits an till skolornas behov.

”Vi tar massa beslut på VCM men vi måste förankra det i verksamheterna, till exempel arbetsplanen. [...] Pratar man med rektorerna så säger de, ’det är ingen som jobbar med den, vad är det för något?’” (Studie- och yrkesvägledare)

Studie- och yrkesvägledarna uppger att det delvis ligger i deras uppdrag att driva arbetet med att få fram en lokal plan på enheten. De menar dock att uppdraget försvåras av att arbetet med planen inte är förankrat hos rektorer och lärare samt att studie- och yrkesvägledarna upplever en stor personalsättning i verksamheterna bland såväl lärare och rektorer som vägledare. Ingen av vägledarna uttrycker att de har ett fungerande arbete på sina respektive enheter gällande arbetsplanen. Samtidigt betonar de att när skolorna inte arbetar enligt planen eller på andra sätt kan visa på att de arbetar med studie- och yrkesvägledning, utan överlåter detta åt vägledarna, uppfyller de inte sitt ansvar kring studie- och yrkesvägledning.

3.3.3 Utvärdering

Arbetet med studie- och yrkesvägledningen sker på olika nivåer i styrkedjan i Mölndal stad. Det innebär att utvärderingen av arbetet också sker mot olika sorters uppsatta mål: nämndmål, enhetsmål, arbetsplansmål och mål i det systematiska kvalitetsarbetet. Inom VCM sker det också utvärderingar kring arbetsgruppernas arbete.

3.3.3.1 Utvärdering av nämndmål genom elevenkäter

Inom VCM utvärderar enhetschef och studie- och yrkesvägledare arbetet bland annat utifrån de indikatorer som fastställs för studie- och yrkesvägledningen i utbildningsnämndens verksamhetsplan. Indikatorerna kring elevernas upplevelser av studie- och yrkesvägledningen mäts genom frågor i enkätform som eleverna svarar på. Tillvägagångssättet har sett lite olika ut beroende på skolor och utbildningsformer. Ibland har vägledare varit ute och gjort utvärderingen med elever, ibland har den skickats till skolor via rektorer och lärare och nyligen har studie- och yrkesvägledarna skickat enkäterna till skolorna och eleverna via Google Forms. Enkäterna sammanställs på klass och enhetsnivå och redovisas slutligen inför skol- och utbildningsnämnden.

”Genom elevsvaren har man fått kännedom om att vissa elever inte känt att man kunnat få tag i en SYV, ’de är aldrig där’ och då har vi ju fått information om att de behöver mer.” (Studie- och yrkesvägledare)

Enhetschef för VCM upplever att utvärdering av den egna verksamheten är ett av de stora utvecklingsområden organisationen har. I det sammanhanget lyfter hen främst de utmaningar som funnits kring elevenkäterna, att få tillräckligt hög svarsfrekvens samt att det för eleverna är svårt att svara på vad som är studie- och yrkesvägledning av god kvalitet. Även verksamhetschefer för Campus Mölndal och för skolor inom skolförvaltningen bekräftar att de ser utvecklingsområden inom utvärderingen av studie- och yrkesvägledningen. Gymnasieelevernas enkätsvar når utbildningsnämnden, men verksam-

hetschef för Campus Mölndal menar att de haft utmaningar att få grundskoleelevernas erfarenheter representerade i utvärderingsarbetet.

”Däremot har SYV-verksamheten inte själva utvärderat hur det varit ute på grundskolorna, jag vet inte om man gjort det själva, men det var först i juni i år som man kände att, nej vi måste utvärdera vad eleverna där tycker också. Då började man att skicka ut en enkät, som är sammanställd, men jag kan inte säga var resultaten av den hamnade. Det är ett utvecklingsområde för oss.” (Verksamhetschef, Campus Mölndal)

Inte heller verksamhetschef för skolor inom skolförvaltningen har tagit del av sammanställningen eller vet var sammanställningen av elevernas svar hamnat, men uppger att informationen nått skolnämnden via enhetschef för VCM. Vidare uppger verksamhetschef för Campus Mölndal att utvärderingen av studie- och yrkesvägledningsarbetet är ett fortsatt utvecklingsområde och att de ser över hur fler yrkesroller kan göras delaktiga.

”Tanken är att vi ska titta på ett utvärderingsverktyg för att följa upp hur SYV-arbetet fungerar ute på grundskolorna. [...] Vår tanke är att utveckla det ännu mer, vad tycker pedagogerna också, hur kan vi jobba mer tillsammans och utifrån planen hitta ett utvecklingsverktyg för att fånga upp det och se vad vi kan göra bättre” (Verksamhetschef, Campus Mölndal)

3.3.3.2 Utvärdering inom VCM

Enhetschefen för VCM uppger att nämndmålen konkretiseras av hen i enhetsmål med tillhörande aktiviteter som utvärderas genom Hypergene. De två huvudsakliga målen som hen satte för föregående år, att presentera arbetsplanen för politikerna och träffa rektorerna, uppges i stor utsträckning vara uppfyllda.

I intervjuer med studie- och yrkesvägledare upplever de att det varit mycket fokus på utvärdering, att det varit ett återkommande arbete och att resultaten ofta kommunicerats tillbaks till vägledarna genom APT och liknande. Studie- och

yrkesvägledarna ser tillsammans med enhetschef för VCM sina arbetsgrupper som ett sätt att arbeta med utvärdering. Genom APT, professionsmöten, skolformsmöten och arbetsgrupper ges vägledarna kontinuerliga samarbetsytur där arbetet kan diskuteras, utvärderas och utvecklas. Tillsammans har vägledarna bland annat arbetat fram ett gemensamt dokument och riktlinjer kring vad som minst ska göras i årskurs åtta och nio. Även detta fungerar som en grund för studie- och yrkesvägledare utvärdera sitt egna arbete. Inom VCM organiseras också två fortbildningsdagar i juni där utvärdering sker av arbetet. I vilken utsträckning var och ett av dessa utvärderingstillfällen relaterar till nämnd- och enhetsmål kan kartläggningen inte svara på.

3.3.3.3 Utvärdering av arbetsplanen

Inom VCM har enhetschef tillsammans med alla studie- och yrkesvägledare utvärderat och reviderat arbetsplanen under våren 2017. Enligt uppgift från enhetschef från VCM sker detta utifrån frågeställningarna; Vad som ska ändras? Något som är fel? Samt tycker vi att den är bra som den är? Generellt kom enhetschef och vägledare fram till att de står bakom arbetsplanen, men att de också är medvetna om att den inte arbetas med i särskilt hög utsträckning på skolorna. I utvärderingen av arbetsplanen har inga lärare, rektorer eller elever uppgett att de varit delaktiga i detta arbete.

3.3.3.4 Utvärdering av studie- och yrkesvägledning inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet

Liksom det konstaterats tidigare i rapporten presenteras olika bilder av huruvida studie- och yrkesvägledning är en del av det systematiska kvalitetsarbetet på skolenhets- och huvudmannivå. Gemensamt är dock att ingen av rektorerna eller lärare refererar till några nämnd- eller enhetsmål gällande utvärderingen av studie- och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledare refererar främst till den interna utvärdering som sker inom VCM och att de inte i någon högre utsträckning är delaktiga i det systematiska kvalitetsarbetet på skolenhetsnivå. Generellt återspeglar intervjuerna att det finns ett lågt deltagande i

det systematiska kvalitetsarbetet från lärare och studie- och yrkesvägledare, vilket även bekräftas av vissa rektorer. Gällande hur rektorer säkerställer och följer upp att lärare arbetar med vägledningsfrågor uppger en rektor att hen utgår från att lärare arbetar med frågan, men att det inte är något hen följer upp.

**”Nej, nej det gör det inte, men det känns som ett naturligt inslag i undervisningen [...], men det är ingenting som utvärderas.”
(Rektor)**

Det finns dock undantag. Rektor på gymnasieskolan berättar om en ny grupp som bildats på enheten, Introduktion för arbete och sysselsättning, där representanter från försäkringskassan, arbetsförmedling, dagligverksamhet, lärare och elevhälsa sitter med och följer upp enskilda elevers behov av vägledning. Det är ett centralt forum för utvärdering av vägledningfunktionerna inom gymnasieskolan. Det är dock osäkert i vilken utsträckning dessa utvärderingsresultat kopplas till nämnd- och enhetsmål samt hur arbetet följs upp i styrkedjan.

3.3.4 Sammanfattning

I intervjuerna framkommer det att det finns två formulerade indikatorer i utbildningsnämndens verksamhetsplan gällande studie- och yrkesvägledning – att eleverna inom gymnasie- och vuxenutbildningen ska uppleva en god tillgång till studie- och yrkesvägledning. Dessa indikatorer följs upp genom årliga enkäter som delas och skickas ut till eleverna och från och med juni 2017 har enkäter även skickats ut till eleverna i grundskolans senare år. Däremot har det inte formulerats några nämndmål från skolenheten gällande studie- och yrkesvägledning. Resultaten från enkätinsamlingen från grundskolans senare år har kommunicerats till skolenheten men verksamhetschefen för skolor inom skolförvaltningen har inte tagit del av resultatet.

Den arbetsplan som arbetats fram av VCM och som ligger på deras hemsida är i olika utsträckning känd i styrkedjan. På verksamhetschefsnivå inom skol- och utbildningsförvaltningen samt inom VCM är den känd men på skolenheter bland lärare och rektorer är arbetsplanen inte något de arbetar utifrån.

Vägledare upplever utmaningar att driva arbetet med den lokala planen på sina respektive enheter, bland annat på grund av att den inte är förankrad hos rektorerna samt att rektorerna inte uppfattat att detta är ett dokument som det i kommunen beslutats att de ska arbeta utefter. I samtalen med lärare uppger dock vissa att de har tyckt att det varit bra med en sådan lokal plan för att veta vad som förväntas inom den egna yrkesrollen.

Flera företrädare i styrkedjan talar om att utvärderingen av studie- och yrkesvägledningen är ett utvecklingsområde. Dels att frågeställningarna i elevenkäterna behöver utvecklas, dels att olika representanter i styrkedjan vill finna nya sätt att utvärdera studie- och yrkesvägledningsverksamheten. Generellt verkar det finnas en viss förvirring kring vilka mål som finns gällande studie- och yrkesvägledning, vilka som är kopplade till enskilda verksamheter och hur dessa ska följas upp.

3.4 Upplever eleverna att de får den hjälp och det stöd som de behöver/de har rätt till?

I Mölndals Stad erbjuds eleverna kontakt med studie- och yrkesvägledare från årskurs åtta. I denna kartläggning har endast elever som har eller har haft tillgång till studie- och yrkesvägledare intervjuats då kartläggningen ämnar svara på om eleverna, utifrån nuvarande organisation, har fått den vägledning de har behov utav.

3.4.1 Positiva eleverfarenheter

I stort sett alla elever och ungdomar som har deltagit i utvärderingen är positiva till den kontakt de har haft med studie- och yrkesvägledarna. Generellt upplevs vägledarna som flexibla, tillgängliga och kompetenta, samt att de kan svara på de frågor eleverna har.

3.4.1.1 Tillgänglighet och kompetens

Eleverna från grundskolans senare år upplever att studie- och yrkesvägledarna finns tillgängliga på skolorna nästan varje dag och de ger en

samstämmig bild av hur studie- och yrkesvägledare arbetar. Ungdomarna i grundskolans senare år upplever också att de vet hur de ska göra för att få kontakt med studie- och yrkesvägledare. Informationskanalerna upplevs som tydliga.

”Hon kommer till våra lektioner och pratar, sen får man boka upp sig på en lista så då fick man en tid som man gick dit. Och sen så kan man ju prata med henne, vi fick hennes telefonnummer och mejl, så man ringa och prata och boka en ny tid. Eller så går man bara ner dit, hon sitter oftast där och jobbar.” (Elev)

”Man kan också boka tider via en hemsida” (Elev)

Även de elever som läser på gymnasiet upplever att studie- och yrkesvägledarna är enkla att få kontakt med och de instämmer kring att de kan få den hjälp de behöver. De uppger också att studie- och yrkesvägledare är involverade i arbetet med deras studieplaner och att de får stöd av vägledarna till exempel gällande valsituationer kring inriktningar i deras utbildningar. Eleverna på gymnasiet återkommer ofta till vägledarnas relationella arbete, att de vet vad eleverna heter, känner till deras intressen och att de intresserar sig för och har koll på hur det går för eleverna i skolan.

”Det finns elever som inte vågar prata med lärare, men med just hon (studie- och yrkesvägledaren) vågar man det med [...] Man litar på henne.” (Elev)

Elever som tidigare läst inom något av introduktionsprogrammen vittnar på olika sätt om hur studie- och yrkesvägledare hjälpt dem i val till de nationella programmen. Med stöd från vägledare har eleverna sökt till program de tidigare inte haft särskilt mycket information om. Elever som läst inom språkintruktionsprogrammet men som nu går på vård- och omsorgsprogrammet berättar om hur viktig studie- och yrkesvägledaren har varit för deras val.

”Jag visste ingenting om Sverige, det svenska skolsystemet eller betyg. Hon träffade mig och informerade om vilka betyg man behöver för att komma in på en speciell linje. Jag var bra på matte, och hon informerade om naturprogrammet och att jag kanske skulle klara det, men om jag ville få jobb efter gymnasiet så skulle vård och omsorg vara bra. Hon informerade om att det finns basår efter gymnasiet, att man kan gå vidare efter det, så vi fick information.” (Elev)

Studie- och yrkesvägledarnas kompetens och tillgänglighet bekräftas även av elever som läser inom vuxenutbildningen. Även om eleverna upplever att vägledarna finns tillgängliga under deras studietid har de främst haft kontakt med vägledarna innan och när de sökte sina utbildningar.

”När jag kontaktade studie- och yrkesvägledaren så sa jag det att jag inte kan detta, jag vet inte ens vad som finns för utbildningar, och jag hade ingen riktig koll på hur man gör eller söker och jag ville inte att min ansökan skulle bli helt fel. [...] Vi träffades många gånger innan jag sökte där vi pratade om vad som finns. Jag tyckte det var jättebra.” (Elev)

Alla elever inom vuxenutbildningen instämmer också kring huruvida vägledarna kunde möta deras behov gällande till exempel hur ofta de skulle träffas eller kring deras frågeställningar.

3.4.2 Studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet

Studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet verkar generellt vara mer förekommande på gymnasiet. Gymnasieeleverna uppger att lärare informerar och att kurserna är utformade för att de ska få en inblick i olika yrkesinriktningar och att de ska förberedas för till exempel den arbetsplatsförlagda utbildningen (apl). Eleverna som läser vård- och omsorgsprogrammet instämmer kring huruvida de ser kopplingar mellan det de lär sig i skolan och det de får göra på apl.

”Man blir förberedd, man blir lugnare och känner sig mer säker.” (Elev)

Dessutom pratar gymnasieeleverna på vård- och omsorgsprogrammet om att de har en aktiv rektor som har koll på elevernas studieresultat och som ofta syns i korridorerna. Även de elever som läser på vuxenutbildningen upplever att utbildningen och utformningen av kurserna har en stark koppling till kommande yrkesliv.

3.4.2.1 Studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet i grundskolans senare år

Gällande den vida studie- och yrkesvägledningen i grundskolan upplever eleverna i mindre utsträckning än eleverna på gymnasiet att deras utbildning är kopplad till framtida studie- och yrkesliv. Eleverna i grundskolans senare år upplever till exempel inte att de fått något stöd eller att de förbereds av studie- och yrkesvägledare eller lärare kring val av språk, praoplats och yrkesinriktade mässor. Gällande språkvalet uppger eleverna att föräldrar och kompisars val har stort inflytande på deras egna val. Kring praon upplever eleverna inte några direkta förberedelser eller att de får möjligheten att prata med någon på skolan om vilken praoplats eleverna ska välja kopplat till sitt kommande studie- eller yrkesliv.

”Vi hade inget snack om hur man skulle välja praoplatser, eller hur man skulle tänka, utan det var bara det man ville ha.” (Elev)

De flesta elever säger att det finns ett visst efterarbete av praon på olika sätt i skolan. Genom redovisningar, affischer och skriftliga utvärderingar delas deras erfarenheter med kamraterna. Oftast uppges detta efterarbete ske i ett av skolans ämnen och tillhör då främst svenskämnen eller samhällskunskapen. Flera elever i grundskolans senare år uppger att de uppskattar praon, att de genom praon får möjlighet att prova på och se hur det fungerar inom vissa yrken och att de på så sätt får en känsla för om de hade tyckt det var roligt att arbeta inom yrket.

Eleverna i grundskolans senare år upplever inte att det sker några förberedelser inför Gymnasiedagarna eller Framtidsmässan mer än att de får veta vilka tider de ska vara där. De känner inte

heller att de, inom ramen för arbetet i skolan, har förberett några specifika frågeställningar inför dessa tillfällen. Däremot har eleverna vissa strategier för hur de ska få en bild av de utbildningar de är intresserade av och genom Framtidsmässan och EuroSkills upplever vissa elever att de fått en inblick i yrken de tidigare inte visste om. Även om lärare från skolans håll arrangerar studiebesök på Renova, Universeum och banker upplever generellt inte eleverna i grundskolans senare år att lärare och annan personal i skolan informerar särskilt mycket om yrken eller vilka kompetenser som är viktiga i framtida yrkeslivet. Fokus, menar eleverna, är på gymnasieval och informationen de får kretsar främst kring detta.

Utifrån intervjuerna med eleverna i grundskolans senare år framkommer upplevelsen av att studie- och yrkesvägledning främst kopplas till vägledare som sitter på sitt kontor och som eleverna kan gå och ha samtal med. Eleverna upplever sällan att vägledarna genomför undervisningsaktiviteter tillsammans med lärare utan snarare att studie- och yrkesvägledare är ute i klassrummen vid enstaka tillfällen och då informerar om mässor och liknande. Alla elever uttrycker även att det hade varit bra om de fått kontakt med studie- och yrkesvägledare vid ett tidigare skede, att de hade kunnat få mer hjälp och förberedelser inför framtida studie- och yrkesval.

3.4.3 Studie- och yrkesvägledningens kompensatoriska uppdrag

När eleverna inom grund- och gymnasieskola fått uttrycka hur de önskar att studie- och yrkesvägledningen skulle fungera betonar alla elever det relationella arbetet, vikten att få en personlig kontakt och att vägledaren bör utgå från elevens behov och intressen. Även om detta relationella arbetet finns inom vissa delar av gymnasieskolan återkommer även gymnasieeleverna till dessa önskemål.

”Att det var mer personligt, att de pratade mer om vad jag gör på fritiden och sånt. [...] Att de frågade mer vad jag tycker om. Det känns som om det är väldigt allmänt, att man får allmän information om linjer och skolor och att det inte känns så personligt.”
(Elev)

Studie- och yrkesvägledare bekräftar att det är svårt att utgå från elevernas behov och tillgodose deras rätt till vägledning utifrån de förutsättningar vägledarna har i form av tid och bristande elevinformation.

”Det är lite märkligt med de samtalen jag har nu, när man inte har någon aning om vem som sitter framför en. Det där samtalet blir ju inte så långt om det är första samtalet, och vi kanske pratar om helt olika saker jag och eleven, och så i slutet har jag anat att ’aha, det här kanske inte var så okomplicerat’. Då finns det ju en bakgrund där. [...] Hur mycket tid har man då i nian när man ska ha ett samtal på hösten inför valet? [...] Hur mycket hinner jag jobba med den personen, egentligen?” (Studie- och yrkesvägledare)

Utifrån styrdokumentens krav och riktlinjer om det kompensatoriska uppdraget, att elevens val inte ska begränsas av social eller kulturell bakgrund och kön, upplever inte någon av eleverna att de blivit särbehandlade i vägledningssamtalen. Samtidigt uttrycker vägledare att även om de arbetar utifrån planer gällande mångkultur och med att skapa genusneutrala övningar inför gruppvägledning och framtidsmässor, är det en utmaning att arbeta kompensatoriskt när vägledningssamtalen startar först i årskurs åtta och nio.

”De har redan satt sig i ett fack kring vilka yrken de ser som möjliga. Där ser jag att det är viktigare att vi jobbar med hela skolan mycket mer med det här. Jag ser att det är svårt att jag ska kunna göra någon större förändring” (Studie- och yrkesvägledare)

När eleverna i grundskolans senare år berättar om vad som påverkat deras gymnasieval refererar de främst till att syskon, vänner och föräldrar är viktiga för deras val. Även samtal med vissa lärare menar eleverna har haft viss påverkan. Genom dessa har eleverna fått information, inte bara om hur det är att arbeta inom ett visst yrke eller läsa på ett visst program, utan också vilka skolor som fungerar bra och mindre bra. Huruvida studie- och yrkesvägledare påverkar elevernas val, visar eleverna

en viss frustration kring att vägledarna ska vara objektiva och på så vis inte kan ge eleverna tips på vilka skolor de bör välja.

”Hon (studie- och yrkesvägledaren) säger typ samma sak på varje möte, man får inga raka svar. Om man vill ha mer raka svar typ, är detta bra eller är detta dåligt, så får man inte svar. [...] Man vet inte vad som passar en.” (Elev)

3.4.4 Sammanfattning

I stort sett alla elever som har intervjuats och som har erfarenhet av studie- och yrkesvägledare i Mölndals Stad har generellt en positiv bild av deras kontakt med studie- och yrkesvägledarna. Eleverna upplever studie- och yrkesvägledarna som tillgängliga, flexibla och att de oftast kan ge svar på elevernas frågor. Eleverna på gymnasiet betonar studie- och yrkesvägledarnas relationella arbete som en viktig anledning till deras positiva upplevelser.

I grundskolans senare år upplever inte eleverna i samma utsträckning som eleverna på gymnasiet att deras utbildning är kopplad till framtida studie- och yrkesliv. Eleverna i grundskolan vittnar om att studie- och yrkesvägledningen för deras del främst handlar om samtalen de har med studie- och yrkesvägledare och att förberedelser inför till exempel språkval, prao eller yrkes- och studierelaterade mässor upplevs som bristfälliga och inte som en del i undervisningen.

Gällande studie- och yrkesvägledningens kompensatoriska uppdrag uttrycker eleverna att deras val i hög utsträckning påverkas av familj och vänner. Eleverna i grundskolans senare år efterfrågar en mer personlig och relationell vägledning och studie- och yrkesvägledare bekräftar att då de har liten eller ingen kännedom om eleven de vägleder är det svårt att uppfylla det kompensatoriska uppdraget.

4. Slutsatser och reflektion

Som framkommer av resultatet finns det i Mölndals stad och genom VCM goda förutsättningar att ge eleverna de verktyg de behöver för att göra väl underbyggda studie- och yrkesval.

”En enhet för SYV:arna det är extremt viktigt [...] för om SYV:arna blir mer professionella så får ju eleverna detta också. [...] I slutändan är det ju eleverna som det blir så himla bra för.” (Ansvarig för KAA)

Kartläggningen visar däremot på att det finns utvecklingsområden i Mölndals stad för att kunna optimera nuvarande organisation och på så sätt säkerställa att styrdokumentens krav och förväntningar uppfylls. Detta genom en ökad samverkan mellan såväl yrkeskategorier som verksamheter, att tydliggöra ansvarsfördelning genom hela styrkedjan och i alla utbildningsformer samt genom gemensamma mål med tydliga uppföljningsrutiner. Nedan presenteras några identifierade områden för fortsatt arbete i Mölndals stad.

4.1 Definition av roller och ansvar

Det framkommer genom de intervjuer som har genomförts med olika yrkeskategorier i Mölndals stad att det i kommunen idag finns en otydlighet kring vem som har ansvar för olika typer av arbetsuppgifter kopplat till studie- och yrkesvägledning samt även ett behov av att förtydliga studie- och yrkesvägledarnas yrkesroll. Generellt sett är rektorer och lärare nöjda med den tjänst som Vägledning Campus Mölndal idag levererar men detta behöver sättas i relation till att det inte finns en klar bild över vad en studie- och yrkesvägledare faktiskt gör och vad som kan förväntas av hen. Det behöver också sättas i relation till att det finns en ovetskap kring det ansvar var och en inom skolan har kopplat till studie- och yrkesvägledning, det vill säga det som finns formulerat i skolans styrdokument. Vad gäller styrdokumentet handlar det inte heller endast om okunskap utan även om prioriteringar i en miljö där det upplevs vara fokusträngsel.

4.1.1 Gemensamt ansvar och ansvarsfördelning

Olofsson, Lovén och Deliér beskriver i rapporten, Styrning och organisation av den breda studie- och yrkesvägledningen, fyra olika nivåer som alla bör vara involverade i arbetet med studie- och yrkesvägledning för att nå framgång i arbetet. De fyra nivåerna som tas upp är följande:

- En beslutande nivå som omfattar politiska företrädare, förvaltningsansvariga och skolledare.
- En verkställande nivå som omfattar skolledare, studie- och yrkesvägledare och lärare/pedagoger.
- En resursnivå som innefattar lokalt/regionalt arbetsliv och arbetsförmedling.
- En mottagnivå som är elever och vårdnadshavare.²

Utifrån de intervjuer som har genomförts framgår det att alla nivåer ovan inte är involverade i arbetet med studie- och yrkesvägledning i Mölndals stad. Det tas inget helhetsgrepp om frågan och flera av de intervjuade ger uttryck för att Vägledning Campus Mölndal är en egen enhet som arbetar efter en egen agenda.

Vad gäller just ansvar och ansvarsfördelningen kopplat till studie- och yrkesvägledningen i Mölndals stad visar intervjuerna på en del olika områden där en tydligare ansvarsfördelning och även i högre grad ett gemensamt ansvar hade varit gynnsamt.

4.1.1.1 Ansvar på nämndnivå

Som tidigare presenterats i rapporten ligger Vägledning Campus Mölndal under utbildningsförvaltningen. Utbildningsförvaltningen i sin tur arbetar under utbildningsnämnden och bereder och genomför beslut åt nämnden.³ Skolförvaltningen köper in vägledningstjänster från utbildningsförvaltningen. Av vad som framkommer av intervjuerna finns det idag inom utbildningsnämnden ett par indikatorer som är direkt kopplade till studie- och

2. Olofsson, Jonas., Lovén, Anders och Deliér, Erik. 2017. Styrning och organisation av den breda studie- och yrkesvägledningen En bakgrund och tre fallstudier. Stockholm. Skolverket.

3. Mölndals stad, ”Nämnder”, <https://www.molndal.se/startside/kommun-och-politik/organisation/namnder.html>, 2017 (hämtad 2017-02-11 2/11)

yrkesvägledning som bygger på nämndmål två och fyra. Dessa indikatorer uttrycker att 80 procent av eleverna inom gymnasie- och vuxenutbildningen ska uppleva att de har tillgång till god studie- och yrkesvägledning. Vad god studie- och yrkesvägledning innebär samt om detta innefattar såväl snäv som vid vägledning framgår inte.

Liknande indikatorer finns inte inom skolnämnden. Ansvar för att utveckla och följa upp studie- och yrkesvägledningen landar därför främst på utbildningsnämnden och i slutändan på VCM. Samtidigt är det skolnämnden som ansvarar för utbildning och omsorg för barn och ungdomar i åldern 1-16 år. Kartläggningen visar på att organiseringen av vägledarna så som det ser ut i Mölndals stad idag till viss del bidrar till att ansvaret för studie- och yrkesvägledningen förskjuts till utbildningsförvaltningen.

Att ansvaret för studie- och yrkesvägledningen i kommunen främst landar på utbildningsförvaltningen speglar även av sig på kommunens grundskolor. Bland lärare och rektorer inom grundskolan är studie- och yrkesvägledning i flera fall lågt prioriterad. Ett par rektorer på grundskolan uttrycker att de inte fått till sig från politiker eller liknande att detta är en fråga som ska prioriteras och uttrycker att Vägledning Campus Mölndal kommer in från sidan och ställer krav på hur skolan ska arbeta.

”Är det så att politikerna tycker att nu är det görviktigt, lägg undan allting annat, så borde ju jag fått höra det också.” (Rektor)

Även inom gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen är studie- och yrkesvägledningen relativt lågt prioriterad bland lärare och rektorer men inom dessa verksamheter är studie- och yrkesvägledarnas tjänster i regel större och är därför lättare att komma i kontakt med. Trots att vägledning i det vida perspektivet inte fungerat fullt ut även inom dessa skolformer har eleverna en större möjlighet att få vägledning i det snäva perspektivet.

4.1.1.2 Ansvar på skolenhetsnivå

Som det ser ut i Mölndals stad idag vilar ansvaret för att eleverna ska få studie- och yrkesvägledning i de allra flesta fall på studie- och yrkesväg-

ledarna. Flera lärare vittnar om att de inte känner till sin roll kopplat till arbetet med studie- och yrkesvägledning och flera rektorer visar att de har kännedom om vad som står i styrdokumentet men menar samtidigt att vägledning endast är en del av helheten och att det finns en fokusträngsel i skolan idag.

”Är det något vi måste ha mer av så skulle jag inte välja yrkesvägledning som den är nu. Utan det är andra grejer där jag har större brister.” (Rektor)

Några lärare, framförallt inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen, kan ge exempel på hur de får in studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Men som det ser ut idag finns det ingen röd tråd i arbetet med studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet. Eleverna inom grundskolan vittnar om att de sällan förbereds inför prao, studiebesök eller liknande. Eleverna ger också uttryck för att den studie- och yrkesvägledning de får idag rör sig om information och samtal. Varken lärare, rektorer, studie- och yrkesvägledare eller elever vittnar om att det sker studie- och yrkesvägledning i undervisningen i någon högre grad vilket innebär att många elever först får studie- och yrkesvägledning i årskurs åtta då studie- och yrkesvägledaren kommer in.

Vägledning Campus Mölndal har arbetat fram strukturer för att de ska kunna täcka upp det som krävs av dem kopplat till vägledning i det snäva perspektivet. Som helhet uppfyller dock inte den vägledning som eleverna i Mölndals stad får idag de krav och riktlinjer som styrdokumentet uttrycker. Detta på grund av att det saknas rutiner för att fånga upp enskilda elevers behov av studie- och yrkesvägledning, att det inte finns ett gemensamt ansvar kring studie- och yrkesvägledningens vida perspektiv samt att studie- och yrkesvägledare i dagsläget inte ges uppdraget att stödja övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

4.1.2 Ansvar för överlämningar och identifiering av språkkunskaper

Läroplanerna för grundskolan och grundsärskolan trycker på att samarbetsformer med förskolan, förskoleklass och gymnasieskolan ska utvecklas.

Vidare lyfts lärarens roll kopplat till detta arbete samt att i samarbetet ska särskilt de elever som har behov av särskilt stöd uppmärksammas. Läroplanerna för gymnasiesärskolan och gymnasieskolan uttrycker att det ska finnas en nära samverkan med de obligatoriska skolformerna. I Skolverket stödmaterial kring övergångar inom och mellan skolor och skolformer, uttrycks det gemensamma ansvaret som viktigt för att övergångar ska fungera väl. Olika nivåer behöver ta sitt ansvar och de nivåer som lyfts är: hemkommun och huvudman, förskolechefen och rektorn, elevhälsan, studie- och yrkesvägledaren och pedagogen.⁴ Styrdokumenten riktar inte ansvaret specifikt till studie- och yrkesvägledaren, det är upp till respektive huvudman att sätta rutiner och ansvarsfördelning kring detta.

I intervjuer lyfts ansvaret för olika typer av överlämningar mellan utbildningsformer och identifiering av elevers språkkunskaper inom vuxenutbildningen som områden där ansvarsfördelningen anses otydlig. Studie- och yrkesvägledare uppges i olika grad vara delaktiga i arbetet med överlämningar mellan grund och gymnasieskola. Även om vägledare på grundskolan uppger att överlämningar är en del av deras arbete går det att se att det bland rektorer finns olika bilder och önskemål kring hur och på vilket sätt studie- och yrkesvägledare är och bör vara en del av arbetet med överlämningar mellan skolformer. Genom intervjuerna har det även synliggjorts en osäkerhet kring vem som har ansvaret för överlämningarna och vem som beslutar kring detta.

”Jag känner att överlämningarna mellan SYV på grundskola till gymnasieskola borde ju bli bättre, men om det ingår i tjänsten vet jag inte.” (Rektor)

Även KAA-ansvarig i Mölndal stad uttrycker att gällande elever som riskerar att inte fullfölja sina studier är överlämningarna mellan skol- och utbildningsförvaltningen samt uppföljningen av elevers studieavhopp/felval ett viktigt utvecklingsområde för att på ett mer effektivt sätt kunna arbeta förebyggande och utifrån de insatser som redan skett.

4.1.3 Rollförtydligande

Inom grundskolan och grundsärskolan anger läroplanerna, olika professioners ansvar och roll i arbetet med studie- och yrkesvägledning. Gymnasieskolans och gymnasiesärskolans läroplaner beskriver att personalen ska, efter en av rektor gjord arbetsfördelning, på olika sätt arbeta med att ge eleverna studie- och yrkesvägledning. Liknande beskrivning finns i läroplanen för vuxenutbildningen. Av vad som framkommer i kartläggningen har innehållet i läroplanerna inte konkretiserats i Mölndals stad och både lärare och studie- och yrkesvägledare uttrycker att det råder en otydlighet i vad som ingår i uppdraget kopplat till studie- och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledarna uttrycker att förtydligandet av deras roll är en av deras största utmaningar.

”Att klargöra vår roll, fortfarande efter alla dessa år som vi har hållit på att kämpa med det [...] På de skolorna där jag är, där vet de inte vad jag gör. Utan jag får fortfarande höra det här; jaha gör ni det också?” (Studie- och yrkesvägledare)

VCM har i arbetsplanen för studie- och yrkesvägledning beskrivit studie- och yrkesvägledarnas yrkesroll. Denna beskrivning är relativt övergripande och konkretiserar inte studie- och yrkesvägledarnas uppdrag.

”För mig är SYV när man pratar val och sånt där. Men jag tänker mig att det sker mer än det. Men sen är det väldigt oklart känner jag.” (Lärare)

Läroplanen för grundskolan uttrycker att det i studie- och yrkesvägledarens yrkesroll ingår att vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterade insatser. Av olika anledningar är detta i de allra flesta fall inte något som idag ingår i vägledarnas yrkesroll i Mölndals stad. Dessa anledningar uttrycks vara storleken på vägledarnas tjänster, okunskap kring vad som ingår i en studie- och yrkesvägledares yrkesroll samt att de allra flesta skolor inte har ett aktivt arbete kring studie- och yrkesvägledning utöver prao/apl, studie- och jobbmassor samt den vägledning som eleverna får av vägledarna genom samtal och information.

4. Övergångar inom och mellan skolor och skolformer Hur övergångar kan främja en kontinuitet i skolgången från förskolan till gymnasieskolan. 2014. Skolverket.

Enhetschefen för studie- och yrkesvägledarna uppger att hen under en längre tid har lyft för skolförvaltningen att det finns ett behov av att vägledarnas tjänster utökas för att VCM ska kunna uppfylla sitt uppdrag. Då detta önskemål inte har mötts finns förhoppningen att genom samverkan med rektor och lärare ge eleverna de rätta förutsättningarna att göra välgrundade studie- och yrkesval. På så sätt skulle detta kunna leda till att önskemålet om och behovet av utökade tjänster för studie- och yrkesvägledarna istället ska komma från rektorernas håll när dessa blir medvetna om skolans gemensamma uppdrag i arbetet med att ge eleverna studie- och yrkesvägledning.

**”Min fråga till rektorerna kommer inte att vara; om ni måste ha mer tjänst, för det har jag lagt ner just nu. Så får de (rektorerna) efterfråga det istället. Utan nu blir det; hur jobbar vi för att på bästa sätt utföra det uppdraget som ni och vi har tillsammans? Hur involveras lärarna? Vilket ansvar tar ni för det? Hur kan vi samverka på bästa sätt?”
(Enhetschef VCM)**

I arbetsplanen för studie- och yrkesvägledning i Mölndals stad uttrycks det att det viktigaste verktyget i studie- och yrkesvägledarnas yrkesutövning är samtalsmetodiken. Vägledarna ger också uttryck för att själva samtalen är det som tar upp majoriteten av deras tid. Lovén (2015) menar att vägledarnas tendens att understryka samtalet som en huvudfunktion i uppdraget medför risken att uppdraget blir otydligt för utomstående och att den mångfacetterade verksamhet som bedrivs av vägledarna inte visas upp.⁵ Förvaltningschefen för utbildningsförvaltningen lyfter att ett utvecklingsområde för VCM är just att kunna visa på bredden av sitt uppdrag.

4.2 Struktur och rutiner

Utifrån Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning bör huvudman konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär för den egna verksamheten. I kartläggningen ges genomgående olika svar angående hur studie- och yrkesvägledningen utvärderas i Mölndals stad. Även om verksamhetschefer och enhetschefer är överens om att Hypergene är det utvärderingsverktyg som används inom kommunen för att mäta verksamhetens resultat, finns det i styrkedjan en otydlighet kring hur dessa enhetsmål relaterar till studie och yrkesvägledningens nationella mål samt nämndmålen kring att eleverna ska uppleva en studie- och yrkesvägledning av god kvalitet. Sammantaget ges en bild av att det saknas rutiner för hur kommunen som helhet ska kunna ge eleverna förutsättningar att kunna göra välgrundade val inför kommande studie- och yrkesliv.

4.2.1 Otydlighet kring vilka mål kring studie- och yrkesvägledning som är gällande

Genom kartläggningen har det konstaterats att utvärderingen av studie- och yrkesvägledningen i Mölndals stad sker i olika utsträckning samt på olika nivåer i styrkedjan. Tabellen nedan är ett försök att sammanställa och illustrera de olika sätt studie- och yrkesvägledning utvärderas i Mölndal stad samt de identifierade utvecklingsområdena.

5. Lovén, Anders. (2015). Vägledningsfältets historia och utveckling. I Lovén, Anders (red.). *Karriärvägledning En forskningsöversikt* (s.19-48). Lund: Studentlitteratur AB,.

Arenor där utvärdering av studie- och yrkesvägledning sker	Problem- och utvecklingsområden
<p>Nämnders verksamhetsmål kopplade till studie- och yrkesvägledning.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Det saknas mål kring studie- och yrkesvägledning i skolnämndens verksamhetsplan. • Enhetsmålen för VCM utgår endast från utbildningsnämndens mål. • Mål som finns är inte konkretiserade utifrån de nationella målen kring studie- och yrkesvägledning. • Mål som finns utvärderas främst utifrån elevernas upplevelser genom enkäter, inga andra kvalitativa eller kvantitativa mått. • Frågeställningarna i elevenkäterna upplevs generellt som ett utvecklingsområde i styrkedjan. • Resultaten av elevenkäterna uppges förmedlas till nämnderna, men verksamhetschef för skolor inom skolförvaltningen har ej tagit del av resultatet. • Bristande uppföljning av elevenkäterna.
<p>Utvärdering inom VCM av studie och yrkesvägledning.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Utvärdering av studie- och yrkesvägledningen sker ej i samverkan med skola, rektorer och lärare.
<p>Arbetsplansmål för studie- och yrkesvägledning i Mölndal stad</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Är inte förankrad på skolenheterna bland lärare och rektorer. • Sker ej utvärdering utifrån arbetsplanens mål på skolenheterna och i låg utsträckning på VCM.
<p>Studie- och yrkesvägledning som del av SKA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Generell osäkerhet hos rektorer kring hur och på vilket sätt studie- och yrkesvägledning är en del av det systematiska kvalitetsarbetet. • Lågt eller inget deltagande av lärare och vägledare i det systematiska kvalitetsarbetet.
<p>Arbetsgruppen Introduktion för arbete och sysselsättning inom gymn. sär.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Osäker koppling till nämnd-, enhetsmål och VCM.

Gällande nämndernas mål kopplat till studie- och yrkesvägledning finns ingen konkretisering av de nationella målen. De mål som finns på nämndnivå utvärderas främst genom elevenkäter kring huruvida elever upplever studie- och yrkesvägledning av god kvalitet. Även om det sker en utvärdering av elevernas upplevelser samt att resultatet av dessa presenteras för skol- och utbildningsnämnden finns det inom skolnämnden inga formulerade mål kring studie- och yrkesvägledning. Eftersom verksamhetschef för skolor inom skolförvaltningen uppger att hen inte vet vad enkätresultaten gett för resultat tolkas det som att det inte sker någon uppföljning av studie- och yrkesvägledningen inom skolnämnden och skolförvaltningen. Detta bekräftas också av att tjänstefördelningen av studie- och yrkesvägledare i princip legat på samma nivå de senaste åren trots eventuella förändringar i behov hos eleverna.

Inom Vägledning Campus Mölndal finns en intern utvärdering som genom professionsmöten och arbetsgrupper på olika sätt stärker vägledarna i deras yrkesutövning. Dock verkar inte skolor, rektorer och lärare vara delaktiga i utvärderingen av studie- och yrkesvägledningen på enheterna. Generellt återspeglas det hos rektorerna en osäkerhet kring hur och på vilket sätt studie- och yrkesvägledning är del av det systematiska kvalitetsarbetet. Inom gymnasiesärskolan finns ytterligare en utvärderingsarena genom en arbetsgrupp, Introduktion för arbete och sysselsättning, vilket enligt rektor för gymnasiesärskolan är ett viktigt forum för utvärdering av vägledningsfunktionerna inom gymnasiesärskolan. Enligt uppgift arbetar även KAA-ansvarig och studie- och yrkesvägledare utifrån handlingsplaner och mål kopplat till studie- och yrkesvägledning och det kommunala aktivitetsansvaret, men som inte funnits möjlighet att undersöka vidare inom ramen för kartläggningen. Sammantaget har det varit svårt att identifiera en röd tråd kring dessa utvärderingsfunktioner, på vilka sätt de hör samman, hur utvärderingarna följs upp samt hur de relaterar till såväl nationella som lokala mål för studie- och yrkesvägledningen. Detta bidrar till en otydlig ansvarsfördelning och en bristande likvärdighet utifrån ett elevperspektiv.

4.2.2 Identifieringen av elevers behov av studie- och yrkesvägledning

Återkommande i Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning är att huvudman tillsammans med rektor genom rutiner och metoder behöver skapa sig en bild av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Utifrån elevernas behov kan sedan huvudman och rektor fatta beslut kring hur studie- och yrkesvägledningen ska organiseras. I enlighet med läroplanerna ska personalen inom samtliga skolformer motverka att elevens val av fortsatt utbildning begränsas av kön, social eller kulturell bakgrund. Enligt Wikstrand och Lindberg (2015) finns det forskare som pekar på att barn redan i 4-års åldern börjar kunna sätta ord på vilka arbetsuppgifter som utförs av kvinnor respektive män. Vidare uttrycker författarna att detta borde vara ett argument för att börja arbeta med dessa frågor redan i lägre åldrar då elever i åttan och nian redan har kartan klar.⁶

Utifrån kartläggningen går det inte att se några strukturer och rutiner för att tjänstefördelningen av studie- och yrkesvägledarna utgår från elevers behov i Mölndals stad. Tjänstefördelningen av studie- och yrkesvägledare har inom skolförvaltningen i princip sett likadan ut de senaste åren. Studie- och yrkesvägledares deltagande i EHT ser olika ut på de olika enheterna och de enkäter som skickas ut till eleverna i efterhand ses i hela styrkedjan som ett utvecklingsområde. Dessa utges inte heller ligga till grund för att identifiera enskilda elevers behov av studie- och yrkesvägledning. Lärare och rektorer uppger inte att de är delaktiga i några särskilda rutiner kring att utvärdera eller identifiera elevers behov av studie- och yrkesvägledning. Inom ramen för hur studie- och yrkesvägledningen organiseras idag finns det således många elever som har rätt till, men som inte får, tillgång till studie- och yrkesvägledning, exempelvis elever i årskurs 1-7 och elever som läser på språkintrödningsprogrammet steg 1-2.

6. Wikstrand, Frida och Lindberg, Mia. 2015. Tala om arbetslivet Ett genusmedvetet och normkritiskt metodmaterial för hela skolan. Skolverket.

Genom kartläggningen går det även att konstatera att förutsättningarna kring hur studie- och yrkesvägledare och lärare arbetar med studie- och yrkesvägledning i Mölndals stad skapat en utmaning i arbetet med skolans kompensatoriska uppdrag. Detta genom att,

- Studie- och yrkesvägledningen i det vida perspektivet inte är etablerat i verksamheterna överlag.
- Vägledningen i grundskolans senare år består främst av halvtimmes långa samtal i årskurs åtta och nio.
- Vid dessa samtal uppger vägledare att elevens behov och förutsättningar ibland är okända för vägledaren.

Utifrån detta går det att se att skolor i Mölndal stad som helhet kommer att ha svårt att motverka att elevens val av fortsatt utbildning inte begränsas

av kön, social eller kulturell bakgrund. När elever i grundskolans senare år tillfrågas om hur de väljer till gymnasiet och vad som påverkar deras val svarar de genomgående att vänner och familj är viktiga för deras val.

”Syskon är viktiga, de säger vilka de tycker var bra.”

”Det är familjen, jag har pratat med mina kusiner som gått ut gymnasiet.”

”Det är vänner som påverkar och familjen.”

”Jag har riktat mig mot snickare, för min pappas kompis är det, och jag tror det kommer passa mig.” (Elever)

4.3 Samarbete och samverkan

Kartläggningen visar på att för att organisationen kring studie- och yrkesvägledning i Mölndals stad ska kunna optimeras behövs en utvecklad samverkan mellan olika verksamheter och yrkesroller. Att det inte finns gemensamma mål mellan utbildnings- och skolnämnden kring studie- och yrkesvägledningen går som en röd tråd genom hela kartläggningen. Utifrån intervjuerna framkommer det att det skapats ett avstånd mellan VCM och skolenheterna där både lärare och rektorer ger uttryck för att vägledarna kommer in med en egen agenda och där det saknas gemensamma mål och riktlinjer för arbetet med studie- och yrkesvägledning. Även om en av vägledningsorganisationens främsta styrkor är att samla erfarenheter mellan vägledare och skapa ett forum för professionalisering av dessa har också organiseringen av VCM skapat ett "vi och dom-förhållande" gentemot skolenheterna. Detta har i sin tur skapat en förvirring och osäkerhet i styrkedjan kring rollfördelning, ansvarsområden och studie- och yrkesvägledningens generella syfte.

4.3.1 Samarbete mellan nämnderna

Utifrån att det i kartläggningen visats att det saknas gemensamma mål kring studie- och yrkesvägledningen mellan skol- och utbildningsnämnd går det att konstatera att också saknas en samverkan mellan nämnderna kring studie- och yrkesvägledningen. Det innebär att det inte finns en samverkan kring att sätta upp gemensamma mål och rutiner för uppföljning av studie- och yrkesvägledningen. Detta har i sin tur skapat en osäkerhet i styrkedjans led kring vilka mål som är gällande och hur prioriterat arbetet med studie- och yrkesvägledning bör vara. Ett exempel på hur detta får genomslag i organisationen är hur enhetschef för VCM vittnar om att utbildningsnämnden generellt upplevs som mer aktiva och har en större insyn i arbetet med studie- och yrkesvägledning än skolförvaltningen.

"Utbildningsnämnden är en aktiv nämnd, som vet vad studie- och yrkesvägledning är, de vet att vi finns och att vi jobbar [...] men skolnämnden diskuterar aldrig studie- och yrkesvägledning, tror jag. [...] Utbildningsnämnden åker runt och gör verksamhetsbesök, och de ska göra sitt besök hos oss nu i oktober, och jag önskar ju att skolnämnden också vill göra ett verksamhetsbesök hos oss så att vi fick synliggöra vad det är vi gör." (Enhetschef VCM)

Således uttrycker enhetschef för VCM att det finns ett behov av gemensamma mål för att kunna tydliggöra och utveckla arbetet med studie- och yrkesvägledning.

4.3.2 Samarbete mellan skolenheter och VCM

Utifrån Skolverkets allmänna råd i arbetet med studie- och yrkesvägledning har rektor ansvaret för hur arbetet med studie- och yrkesvägledning organiseras. Enligt läroplanerna för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen ska arbetet med studie- och yrkesvägledning genomföras utifrån en arbetsfördelning som tas fram av rektor. I läroplanerna för grund- och grundsärskolan framgår de olika personalgruppernas ansvarsområden. För att säkerställa att eleverna får den studie- och yrkesvägledning som eleverna har behov av behöver således rektor göra en tydlig arbetsfördelning.

Genom kartläggningen går det att se hur organiseringen av studie- och yrkesvägledare i en egen enhet skapat en möjlighet till ansvarsförskjutning från rektorerna gällande ansvaret att organisera studie- och yrkesvägledningen på den egna enheten. I intervjuerna med rektorer framkommer inte några önskemål eller förväntningar på en samverkan med vägledningsorganisationen kring att organisera detta arbete. Däremot uttalar den

nyttillträdde förvaltningschefen för skolförvaltningen att hen har som förväntning att vägledningsorganisationen på ett tydligare sätt ska kopplas till skolornas och rektorernas arbete. Hen ser en risk med att vägledningsorganisationen blir en egen enhet utan att utformas efter personalens förutsättningar.

”Lärare har också ett uppdrag, tänker jag i detta, och där måste studie- och yrkesvägledare med sin profession in och kunna vara rådgivande och stöttande till lärarna.”
(Förvaltningschef för skolförvaltningen)

I och med att skolenheter och rektorer i hög utsträckning hittills tolkat studie- och yrkesvägledningen utifrån det snäva perspektivet har de dock inte efterfrågat stöd från VCM eller vägledare kring hur studie- och yrkesvägledning bland annat kan organiseras tillsammans med personalen utifrån det vida perspektivet.

Vägledare och enhetschef för VCM är väl medvetna om studie- och yrkesvägledningens vida uppdrag. Som ett stöd för skolorna och för att skapa en likvärdighet och en röd tråd har de därför bland annat tagit fram en arbetsplan i arbetet med studie- och yrkesvägledning. Intervjuerna visar på att arbetsplanen inte i tillräckligt hög utsträckning är förankrad på skolenheterna och lärare och skolledare upplever sig inte ha varit en del av processen. Arbetsplanen upplevs därför vara ett dokument och ett arbete som kommer från sidan och som är beslutat av VCM. På så sätt skapas en ”vi och dom-känsla” mellan skolenheter och vägledningsorganisationen, då de har olika uppfattningar om vad som ingår i uppdraget kring studie- och yrkesvägledning, vem som har ansvar för vad och hur rollfördelningen kring detta ser ut.

4.3.2.1 Samarbete mellan studie- och yrkesvägledare och personal på skolenheterna

Samverkan mellan lärare och vägledare ser olika ut på olika skolenheter. Även om eleverna på gymnasiet och inom vuxenutbildningen inte uppger att vägledare i någon större utsträckning är en del av undervisningen, uppger lärare på gymnasiet att de ofta har ett gott samarbete med studie- och yrkesvägledaren. Dock verkar detta samarbete främst sträcka sig till studie- och yrkesvägledarens

administrativa uppgifter kring elevernas studieplaner och kring att skapa en helhet i elevernas utbildning.

”Vi för vår del har ett ständigt samarbete med studie- och yrkesvägledare eftersom våra elever läser både på grundskolenivå och gymnasienivå, de blir klara med sina kurser, de har praktik, de har allt. Så vi är väldigt beroende, av en bra SYV.” (Lärare).

Inom grundskolan uppger studie- och yrkesvägledare att samverkan med lärare ser olika ut beroende på skola och vilken kontakt de fått med enskilda lärare. Vissa lärare upplevs som enkla att samarbeta med, medan vägledarna väljer att inte lägga lika mycket energi på de lärare som gör motstånd. På en grundskola uppger lärare att studie- och yrkesvägledning varit en infekterad fråga som delat personalen. De uppger att studie- och yrkesvägledningen bland vissa lärare upplevs som ett störningsmoment, ett hinder för lärare att hinna med att genomföra sin undervisning samt att det i sin tur skapat en uppdelning bland lärare. Praon är ett exempel på en studie- och yrkesvägledningsinsats som delat personalen och deras inställning till samverkan med studie- och yrkesvägledare.

”Det blir ju två läger, och det piskas ju upp en hård stämning i detta, att man är liksom olojal till sina ämnen och till sina studieresultat om man inte ställer upp på att ta bort en vecka (prao).” (Lärare)

”Det har jag tänkt på, på våran skola utifrån den situationen som vi har haft de sista åren, är att det är väl en himla tur att den studie- och yrkesvägledaren har haft en annan chefsorganisation” (Lärare)

5. Rekommendationer

Kartläggningen visar att det i Mölndals stad finns vissa exempel på studie- och yrkesvägledning i det vida perspektivet samt ett förtroende för studie- och yrkesvägledare i kommunen. Eleverna uttrycker överlag att de är nöjda med studie- och yrkesvägledning i det snäva perspektivet och flera av de intervjuade beskriver att VCM bidrar till en ökad professionalisering av studie- och yrkesvägledare.

För att öka kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen och för att optimera den organisation som finns i Mölndals stad idag behöver:

- Gemensamma mål med tydliga uppföljningsrutiner skapas
- Rutiner för att identifiera elevers behov utvecklas
- Samverkan stärkas genom ett förtydligande av roller och ansvar
- Arbetsplanen aktualiseras och implementeras

5.1 Gemensamma mål med tydliga uppföljningsrutiner

GR Skola Arbetsliv rekommenderar att det i Mölndals stad skapas en samstämmighet kring vilka mål kopplat till studie- och yrkesvägledning som ska vara rådande i kommunen. De mål som tas fram ska vara en konkretisering av de nationella målen och bör formuleras gemensamt av skol- och utbildningsnämnden. Ett av de nationella mål som särskilt bör uppmärksammas är att elever i alla skolformer, förutom förskolan och förskoleklass, ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av vägledning inför framtida studie- och yrkesval kan tillgodoses. Ytterligare bör gemensamma riktlinjer tas fram kring hur målen och arbetet med studie- och yrkesvägledning ska utvärderas och följas upp i styrkedjan och genom det systematiska kvalitetsarbetet. I det här arbetet behöver studie- och yrkesvägledningens vida uppdrag uppmärksammas. Arbetet med studie- och yrkesvägledning rekommenderas att på ett tydligare sätt lyftas fram på skolenheterna

och att fler medarbetare behöver göras delaktiga i det systematiska kvalitetsarbetet. För att detta ska kunna implementeras behöver alla parter i styrkedjan bli medvetna om det gemensamma uppdraget kring studie- och yrkesvägledning.

5.2 Utveckla rutiner för att identifiera elevers behov av studie- och yrkesvägledning

Elever som står inför valsituationer behöver ofta stöd för att kunna bearbeta olika valalternativ. Enligt styrdokument för skolan behöver således stödet utformas efter den enskilda individens förutsättningar, preferenser och personliga mål. För att optimera planeringen och organiseringen av studie- och yrkesvägledning rekommenderas huvudman och rektorer i Mölndals stad att utveckla rutiner för att identifiera elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Genom att planera och organisera utifrån elevers behov snarare än en lika-för-alla-princip kan arbetet med studie- och yrkesvägledning i högre utsträckning leva upp till styrdokumentens mål. På så sätt hade det kompensatoriska uppdraget kring att dels förebygga studieavhopp och dels motverka att elevers val av fortsatt utbildning inte begränsas av kön, social eller kulturell bakgrund kunnat stärkas. Som ett stöd i det systematiska kvalitetsarbetet och för att identifiera elevers behov av studie- och yrkesvägledning finns Skolverkets självskattningsverktyg BRUK.

5.3 Stärkt samverkan och tydliggörande av roll- och ansvarsfördelning

Ett stort utvecklingsområde i Mölndals stad som uppmärksammas i kartläggningen handlar om att tydliggöra olika verksamheters och yrkesrollers ansvar och roll i arbetet med studie- och yrkesvägledning och på så sätt stärka samverkan i kommunen. Ökad samverkan behöver ske

på alla nivåer i styrkedjan, från nämndnivå till samarbetet mellan lärare och vägledare. Genom att synliggöra olika professioners kompetensområden och tydliggöra roll- och ansvarsfördelning kan Mölndal stad förbygga att det skapas en ”vi och dom”-känsla mellan vägledningsorganisationen och skolenheterna samt förebygga att olika arbetsuppgifter faller mellan stolarna.

GR Skola Arbetsliv rekommenderar att:

- Skol- och utbildningsnämnd tar ett gemensamt ansvar för uppföljningen av studie- och yrkesvägledningen i Mölndal stad.
- För att optimera organiseringen av vägledningsenheten VCM, behöver samarbetet med skolförvaltningen stärkas.
- På skolenhetsnivå uppmärksamma och tydliggöra rektorers och lärares ansvar kopplat till studie- och yrkesvägledning.
- Studie- och yrkesvägledares profession, ansvarsområden och yrkesroll tydliggörs inom skolenheterna.

5.4 Arbetsplanen aktualiseras och implementeras

Även om en arbetsplan finns i Mölndal stad gällande arbetet med studie- och yrkesvägledning går det att konstatera att den inte är implementerad i verksamheten. Som ett led i att skapa gemensamma mål, riktlinjer för utvärdering och uppföljning, utvecklade rutiner för att identifiera elevers behov av studie- och yrkesvägledning samt en tydlig roll- och ansvarsfördelning rekommenderas att arbetsplanen aktualiseras och i högre grad implementeras i styrkedjan. För att arbetsplanen ska kunna bli ett redskap i arbetet behöver planen revideras, flera yrkesgrupper involveras och få delta i arbetet med arbetsplanen, såsom lärare, rektorer, studie- och yrkesvägledare, KAA-ansvarig och annan skolpersonal. Om Mölndals stad dessutom kan få med sig det lokala arbetslivet i arbetet med handlingsplanen skulle detta kunna ge positiva effekter för arbetet med samverkan mellan skola och arbetsliv. Naturligtvis bör arbetet utgå från och inspireras av de redan framtagna årshjulen för grundskolan och gymnasieskolan.